

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Michal KRAPINEC

Veřejné stráže a jejich role v ochraně životního prostředí

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Martina FRANKOVÁ, Ph. D.

Katedra: Katedra práva životního prostředí PF UK v Praze

Datum vypracování práce: prosinec 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Libřicích dne 20. 12. 2010

Michal Krapinec

Na úvod této práce bych rád poděkoval JUDr. Martině Frankové, Ph. D. za cenné rady a připomínky při vedení práce. Dále bych rád poděkoval svým blízkým za pomoc a trpělivost při psaní práce.

OBSAH

1	ÚVOD	1
2	VEŘEJNÁ STRÁŽ A JEJÍ HISTORIE	2
2.1	Vývoj právní úpravy	3
2.1.1	Lesnictví.....	3
2.1.2	Rybářství.....	5
2.1.3	Myslivost	7
2.1.4	Ochrana přírody a krajiny	8
2.1.5	Ochrana vod a vodních toků	11
3	SOUČASNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA JEDNOTLIVÝCH STRÁŽÍ	12
3.1	Veřejná stráž a společné předpoklady pro její ustanovení.....	12
3.1.1	Společné předpoklady pro ustanovení do funkce	13
3.1.2	Ustanovení do funkce	15
3.2	Společná ustanovení o odpovědnosti za škodu	16
3.3	Společná ustanovení o zániku funkce veřejné stráže	17
3.4	Veřejná stráž jako úřední osoba	18
3.4.1	Ochrana a trestní odpovědnost úřední osoby	20
4	VEŘEJNÉ STRÁŽE	21
4.1	Myslivecká stráž.....	21
4.1.1	Právní úprava	21
4.1.2	Povinnosti myslivecké stráže.....	21
4.1.3	Oprávnění myslivecké stráže	22
4.1.4	Pytláctví	25
4.1.5	Poznatky z praxe	26
4.2	Rybářská stráž	28
4.2.1	Právní úprava	28
4.2.2	Povinnosti rybářské stráže	28
4.2.3	Oprávnění rybářské stráže	29
4.2.4	Rybářská stráž v praxi.....	30
4.3	Lesní stráž	32

4.3.1	Právní úprava	32
4.3.2	Povinnosti lesní stráže	32
4.3.3	Oprávnění lesní stráže.....	34
4.3.4	Lesní stráž v praxi.....	34
4.4	Stráž přírody	35
4.4.1	Právní úprava	35
4.4.2	Povinnosti stráže přírody	37
4.4.3	Oprávnění stráže přírody	37
4.4.4	Asociace strážců přírody chráněných území České republiky	38
4.5	Stráž přírody v praxi.....	39
4.6	Porovnání jednotlivých stráží.....	40
5	PRÁVNÍ ÚPRAVA STRÁŽE PŘÍRODY ZEMÍ VISEGRÁDSKÉ ČTYŘKY	44
5.1	Stráž přírody na Slovensku	44
5.1.1	Právní úprava	44
5.1.2	Povinnosti stráže přírody na Slovensku.....	46
5.1.3	Oprávnění stráže přírody na Slovensku	48
5.2	Stráž přírody v Polsku.....	50
5.3	Stráž přírody v Maďarsku	51
5.4	Srovnání stráže přírody ve státech Visegrádské čtyřky	52
6	Závěr	55
7	Seznam použité literatury	58
8	Přílohy	59

1 ÚVOD

Ve své diplomové práci bych se rád věnoval veřejným strážím, jejich postavení a úloze ve společnosti a ve vztahu k životnímu prostředí. Téma této diplomové práce jsem si vybral na základě svého kladného vztahu k životnímu prostředí a také vzhledem k zajímavosti problematiky veřejných stráží.

V této práci bych se rád zabýval čtyřmi typy veřejných stráží, kterými jsou stráž myslivecká, stráž lesní, stráž rybářská a stráž přírody. Vedle obecného úvodu a historie jednotlivých typů veřejných stráží bych rád podal komplexní shrnutí a analýzu platné české právní úpravy. Mým cílem je zpracovat veřejné stráže jednotlivě se zaměřením na jejich postavení, oprávnění a povinnosti a shrnout společné znaky jednotlivých stráží. Nejvíce bych se v této práci zaměřil na úpravu stráže přírody, což je sice institut v rámci veřejných stráží nejmladší, nicméně se dle mého názoru jedná o úpravu nejzajímavější. V této práci budu čerpat jak ze zákonů, nejdůležitější právní předpisy v této oblasti pro mě budou zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti, zákon č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské stráží, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů (zákon o rybníkářství), zákon č. 289/1995., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů a konečně zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, tak z odborné literatury, webových stránek a pokusím se získat co nejvíce poznatků z praxe.

Institut stráže přírody dále porovnám s úpravou zahraniční. Jako státy k porovnání jsem si vybral země takzvané Visegrádské čtyřky- Česká republika, Slovensko, Polsko a Maďarsko. S těmito státy nás pojí nejen podobné geografické podmínky, ale i podobná historie. Nejintenzivněji bych se rád věnoval zemi České republice „nejbližší“, a to Slovensku.

Cílem mé práce je komplexně shrnout postavení a problematiku institutu veřejných stráží, najít nedostatky právní úpravy a navrhnout možné řešení, které by vylepšilo fungování veřejných stráží.

Diplomová práce vychází z právního stavu dosaženého v České republice k prosinci 2010.

2 VEŘEJNÁ STRÁŽ A JEJÍ HISTORIE

Základní listina práv a svobod ve svém článku 35 stanovuje právo každého na příznivé životní prostředí a zároveň povinnost každého neohrožovat ani nepoškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové přírodní bohatství a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem. Dle zákonné definice životního prostředí je životním prostředím vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie. Hmotný svět je v dynamické rovnováze, do které zasahuje člověk a rovnováhu tak narušuje. Životní prostředí je základním předpokladem života člověka, je jednou z nejvyšších hodnot, kterou nelze finančně vyčíslit.

V rámci ochrany životního prostředí je v České republice zřízen speciální institut, kterým jsou veřejné stráže. Je to označení pro fyzické osoby, které mají zvláštní pověření podle speciálních zákonů. Veřejné stráže nejsou orgány státní správy, ale pro stát a v jeho zájmu zajišťují řadu činností. Vykonávají veřejnou činnost ve veřejném zájmu, ustanovuje je stát a musí mít odbornou způsobilost, ať už se jedná o věk, způsobilost k právním úkonům či fyzické a psychické předpoklady. Hlavní funkcí je ochrana jak majetkových, tak i nemajetkových hodnot, které nemohou být účinně chráněny přímo orgány státní správy. K ochraně jednotlivých složek přírody dochází nejzákladnějším možným způsobem, a to osobní přítomností a bezprostřední kontrolou míst. Na území české republiky fungují 4 typy veřejných stráží. Jedná se o stráž lesní, rybářskou, mysliveckou a stráž přírody. V minulosti na našem území působila i stráž vodní, ta však byla zákonem zrušena. Veřejné stráže jsou určeny převážně k dozoru nad ochranou přírody, k tomu jsou vybaveny statutem úřední osoby a mezi jejich hlavní oprávnění patří zejména kontrola a ukládání pokut. Vedle kontroly a dozoru působí veřejná stráž ještě v oblasti vzdělávací a osvětové. V rámci hierarchie ochrany přírody působí veřejné stráže na nejnižším stupni, ovšem o to větší je jejich význam.

V rámci ochrany životního prostředí řadíme veřejné stráže mezi institucionální nástroje ochrany životního prostředí. Vedle veřejných stráží patří do institucionálních nástrojů ministerstva, která jsou v soustavě hierarchicky nejvýše, dále ústřední orgány

státní správy, specializované správní úřady s celostátní působností, již zmiňované veřejné strážce a v neposlední řadě obce a kraje.

2.1 Vývoj právní úpravy

Pro provedení analýzy institutu veřejné stráže a jejího fungování je nezbytné podívat se na okolnosti, které doprovázely vznik institutu veřejné stráže a nahlédnout do dobových zákonů, které se v minulosti funkcemi, podobnými veřejným strážím, zabývaly. Práce se bude zabývat i historií vodní stráže, protože zaujímala v ochraně přírody, a nejen v ní, velmi důležité místo vedle ostatních stráží. A to i přesto, že dnes již na našem území vodní stráž nepůsobí.

2.1.1 Lesnictví

Veřejné strážce, jejichž hlavním úkolem je poskytovat ochranu myslivosti, rybářství a jiným zvláštním právům a v souvislosti s tím i dalším statkům, jako např. majetku a životnímu prostředí, mají své tradice.¹

V počátečních etapách vývoje cílevědomého lesního hospodářství byl u nás veřejný zájem na uchování lesů prosazován jako reakce na prudké zhoršení stavu lesů, k němuž docházelo ve druhé polovině 18. století především omezováním práva vlastníků lesa disponovat svým majetkem. Lesními řády, vydanými za období vlády Marie Terezie, byl v podstatě zaveden státní dozor nad lesy. V lesních řádech se formuluje diferencovaný přístup k jednotlivým vlastnickým kategoriím lesů. Dozor nad selskými, obecními a městskými lesy měly vykonávat vrchnostenské úřady, dozor nad ostatními lesy krajské, resp. patronátní úřady. *Zásadní pokrok ve zvyšování odborné úrovně správy lesních majetků znamenal vydání císařského patentu č. 250 v roce 1852. Ještě před jeho vydáním vyšlo v roce 1850 nařízení ministra zemědělství a hornictví o státních zkouškách pro lesní hospodáře, opravňujících k samostatnému vedení lesního hospodářství, jakož i o státních zkouškách pro ochranný lesní personál a pomocnou technickou službu.*² Podle tohoto zákona měly úřady všeobecně dohlížet na hospodaření

¹ MATES, Pavel. Postavení veřejných stráží : Ochránci lesů, vod a strání. *Veřejná správa*. červen 2000, 17.

² BLUĐOVSKÝ, Zdeněk. Obhospodařování malých lesních majetků-III.. *Lesnická práce*. 2000, 79, 11.

v lesích v obvodu své působnosti. Na základě zmocnění ministerstva orby byli vyhláškami příslušných místodržitelství jmenováni v roce 1872 zemští lesní inspektoři pro Čechy a Moravu a v roce 1874 pro Slezsko. Do náplně jejich práce náležel dozor nad prováděním lesního zákona a sledování poměrů v lesích.³ Lesní inspektoři měli mimo jiné za úkol dohlížet na plnění lesních předpisů, sledovat poměry v lesích, oznamovat zjištěné nezákonnosti, navrhnout opatřování ke zlepšení produkční schopnosti lesů a vést správu lesů.

Na císařský patent nepřímo navazoval zákon o prozatímní ochraně lesů č. 82/1918 Sb. Na dodržování tohoto zákona dohlížela lesní inspekce, která spadala pod Ministerstvo zemědělství Československé republiky.

V roce 1927 byl přijat zákon o organizaci politické správy. Lesní inspekce se změnila na lesní službu dohlédací a té byly podřízeny lesní dohlédací obvody. V roce 1936 měla lesní dohlédací služba v Čechách, na Moravě i ve Slezsku 79 odborných zaměstnanců. Za Protektorátu Čechy a Morava bylo zřízeno 15 lesních dohlížecích úřadů, jejich kompetence se však od lesních dohlédacích obvodů příliš nelišily. Tyto úřady byly v r. 1946 zrušeny a v r. 1951 byl výkon odborné správy lesů svěřen státním lesům.

Na rakouský lesní zákon, který byl vydán v roce 1852 císařským patentem č. 250, navazovaly prováděcí předpisy a další zákony. Recepční norma stanovila, že na území Čech a Moravy budou i nadále platit rakouské zákony. Rakouský lesní zákon platil až do roku 1960, kdy byl nahrazen zákonem č. 166/1960 Sb.. Zákonem z roku 1960 byl odstraněn dualismus a bylo zásadně omezeno právo soukromých vlastníků zejména tím, že majetek vlastníka mohl být na základě rozhodnutí okresního národního výboru přidělen do užívání socialistické organizace, která má práva jako vlastník, s výjimkou práv pozemek zatížit nebo zcizit. Dohlédací služba byla po vydání zákona přejmenována na Státní péči o lesy. Její pracovníci zůstali ale i nadále součástí zemědělských odborů národních výborů.⁴

Novou právní úpravu přinesl v roce 1977 nový lesní zákon č. 61/1977 Sb.. Zákon prakticky upustil od pojmu "vlastnictví" a zabýval se zejména správou a užíváním lesních pozemků. Zákonem bylo dále zavedeno právo užívání lesních pozemků k zajištění lesní výroby a ostatních funkcí lesa. V zákoně se objevilo právo

³ BLUŽOVSKÝ, Zdeněk. Obhospodařování malých lesních majetků-III.. *Lesnická práce*. 2000, 79, 11.

⁴ BLUŽOVSKÝ, Zdeněk. Obhospodařování malých lesních majetků-III.. *Lesnická práce*. 2000, 79, 11.

obecného užívání lesů občany a stejně tak i možnost jejich hospodaření v lesích. Odborná správa byla zachována a její výkon byl podrobně upraven v prováděcí vyhlášce ministerstva lesního a vodního hospodářství č. 97/1977 Sb. o odborné správě lesů a příspěvcích za ni.

Na předcházející právní úpravu hospodaření v lesích navázal nejdůležitější pramen právní úpravy ochrany lesa, který usiloval o vyvážené uplatňování zájmů státu, ochránců přírody i vlastníků lesa, a to zákon č. 289/1995 Sb. o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon).

2.1.2 Rybářství

Dodržování právních předpisů v oblasti rybářského práva je nutností u osob, které rybářské právo vykonávají, velice důležité je ale i dodržování předpisů těmi, kteří se dostávají s rybářstvím a rybníkářstvím do kontaktu.

Jednání, které by bylo v rozporu s těmito pravidly, je prakticky stejně staré jako právní úprava rybníkářství samotná. Již od samého počátku rybářského práva počítaly právní předpisy s tím, že musí být zřízen zvláštní orgán, který bude ochranu rybářství zajišťovat. Na konci 19. století byla těm, kteří měli právo lovit ryby, dána pravomoc, aby jmenovali zvláštní osoby k ochraně rybářství. Kromě této zvláštní struktury působilo v oblasti ochrany rybářství i četnictvo, pořádková policie a policie na tržištích.⁵ První rybářský zákon pro země Koruny české byl přijat v roce 1883, k jeho publikaci v říšském zákoníku však došlo až v roce 1885. Tento zákon poprvé zavedl rybářský lístek, který znamenal povolení k výkonu rybářského práva. Zákon stanovil také skutkové podstaty přestupků v oblasti tohoto práva. Dále byl zákon důležitý tím, že poprvé v dějinách zřídil speciální organizaci, jíž byl svěřen dozor nad výkonem rybářského práva a stanovil povinnosti rybářské stráže, osob oprávněných k rybářskému právu a vlastníků rybných vod. Tato soustava právních předpisů je nepochybným základem moderního rybářského práva.⁶

V období mezi světovými válkami platilo v českých zemích převzaté rakouské právo. Na území Slovenska existovaly významné odlišnosti, které byly stanoveny v zákoně 306/1936 Sb., o úpravě rybářství v zemi Slovenské. V roce 1947 vydal

⁵ HEMELÍK, Tomáš. *Rybářství a právo*. Praha : ORAC, 2000. 189 s.

⁶ HEMELÍK, Tomáš. *Rybářství a právo*. Praha : ORAC, 2000. 189 s.

Zemský národní výbor v Praze vyhláškou „o některých opatřeních ke zvelebení rybářství ve vodách vnitrozemských“, která jako první umožnila ustanovení rybářské stráže v moderním slova smyslu. V roce 1952 přijalo národní shromáždění zákon č. 62/1952, o rybářství, který po více než třiceti letech splnil požadavky rybářské veřejnosti. Tento zákon stanoví, že pro každý rybářský revír musí být ustanoven rybářský hospodář a jeho zástupce. Ti jsou povinni hospodařit podle hospodářského plánu a odpovídají za řádné hospodaření v revíru. Spolu se zákonem byla přijata vyhláška č. 363/1952 Sb., kterou byla zavedena přísežná stráž k ochraně rybářství jako nedílná část právní úpravy rybářského práva.

Rybářské spolky již na počátku 20. století pociťovaly potřebu vytvoření velké společné organizace, která by napomáhala v ochraně říčních ryb a vodních živočichů a dále hájila zájmy lovu a chovu ryb. K vytvoření takové organizace došlo v roce 1957, kdy spojením Jednoty rybářů v Praze a Jednotného svazu rybářů v Žilině vznikl Československý svaz rybářů. V roce 1963 je zákon č. 62/1952 Sb., o rybářství, včetně všech prováděcích předpisů zrušen a 5. prosince 1963 Národní shromáždění přijímá zákon č. 102/ 1963 Sb., o rybářství. Postupnými novelami zákona došlo například k úpravě oprávnění státních orgánů v oblasti rybářství. Nejdůležitější novela byla přijata zákonem č. 229/ 1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, kterým byla odstraněna možnost státu převést řádně nevyužívaný rybník, do obhospodařování jiným subjektům, zejména podnikům státního rybářství. Dalším významným zákonem v oblasti rybářských stráží byl zákon č. 238/1999 Sb., kterým byla provedena právní úprava rybářské stráže a kterým byly v podstatě sjednoceny podmínky pro ustanovování všech veřejných stráží. Rybářské stráží byl tímto zákonem přiznán statut veřejného činitele, stejně tak byl tímto zákonem přiznán statut veřejného činitele i ostatním veřejným strážím.

Zákon o rybářství z roku 1963 byl několikrát významně novelizován, přesto však byl platným a účinným právním předpisem na našem území, a to až do roku 2004, kdy došlo k přijetí zákona č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské stráží, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů (zákon o rybářství). Zákon č. 99/2004 Sb. poskytoval komplexní úpravu institutu rybářské stráže, a to včetně podmínek, které musí rybářská stráž splňovat, aby mohla být ustanovena.

2.1.3 Myslivost

Současná péče o volně žijící živočichy, tedy i o zvěř, má svou historii. V počátcích lidské společnosti se jednalo pouze jen o lov. Postupem času se lov stával stále menší podmínkou života. V dnešní době je lov potřebným nástrojem pro usměrnění stavu zvěře v krajině. V průběhu historického vývoje se z lovu stala myslivost. Myslivostí se rozumí soubor aktivit, které jsou prováděny v přírodě ve vztahu k volně žijící zvěři a zároveň udržují a rozvíjejí myslivecké tradice. Udržuje rovnováhu mezi populacemi živočichů, eliminuje nepříznivé vlivy, které mohou způsobovat jednotlivé druhy mezi sebou, pomáhá při tvorbě a formování krajiny.

V průběhu 17. a 18. století vznikaly první lovecké řády, ve kterých se sdružovali lidé z řad šlechty. Díky řádům, které byly vydány za vlády Marie Terezie v letech 1754 a 1756, se dostává lesnictví do popředí před myslivost, v praxi tak byla myslivost podřizována zájmům lesnictví. Po roce 1848 vydává císař František Josef I. Říšský patent o myslivosti. Honitby se dělí na vlastní a společenstevní a jsou zavedeny nové metody lovu. Pro českou myslivost byl významný rok 1866, kdy byl přijat první zákon o myslivosti pro Království české.

Orgánem na ochranu myslivosti bylo podle českého honebního práva služebnictvo vzaté pod přísahu (myslivecká stráž). Zákon nestanovoval počet této stráže pro honitbu, rozhodnutí záleželo na uživateli honitby. Zákon navíc ukládal četnictvu a veřejným bezpečnostním orgánům, aby dohlížely na dodržování zákonných ustanovení honebního zákona a zabraňovaly jejich přestoupení. Obecně platil zákaz bez svolení uživatele honitby chodit po honitbě se střelnou zbraní nebo jiným nástrojem loveckým mimo veřejné cesty, zahrady a vinice.⁷ Na Moravě měl povinnost dohlížet na dodržování zákonných norem přísežný lovčí personál, který byl úředně ustanoven okresním úřadem. Lovčí personál měl oprávnění nosit ve službě krátkou boční zbraň. Vedle lovčího personálu měli povinnost dohlížet na dodržování zákonných norem v myslivosti i starostové, četnictvo a honební znalci.

Počátkem 19. století začaly vznikat organizace a spolky na podporu myslivosti. V roce 1925 vzniká tzv. malý honební zákon, který mimo jiné určuje dobu lovu a

⁷ ČECHURA, Vladimír ; NOVÁK, Rudolf; VESELÝ, Zdeněk . *Myslivost a právo*. Praha : ORAC, 2000. 215 s.

hájení. Důležitým předpisem bylo vládní nařízení č. 311 z 20. 8. 1942, ve kterém bylo důsledně kodifikováno oprávnění přísežného ochranného personálu. Tomu připadlo široké oprávnění, při důvodném podezření z pytláctví mohl ochranný personál vykonat domovní prohlídku a použít zbraň.

V roce 1947 je přijat zákon č. 225/1947 Sb., o myslivosti a sjednocuje myslivecké právo pro celý stát. Zákon č. 225/1947 Sb., rozšířil definici výkonu práva myslivosti. Vedle práva zvěř chovat a lovit přibyla i ustanovení týkající se ochrany zvěře. Za účelem ochrany zvěře a jejich stavů zákon obsahoval ustanovení o plánování chovu a lovu zvěře. Dále zákon kodifikoval mysliveckého hospodáře. Tím byla osoba, která mohla vykonávat právo myslivosti v plném rozsahu a k výkonu takové činnosti musel splňovat předepsanou kvalifikaci (československé státní občanství a lovecký lístek s platností minimálně 3 roky). Mysliveckým hospodářem byl nejčastěji majitel vlastní honitby, kromě četných oprávnění mu zákon ukládal povinnost dokrmovat zvěř v době nouze a další povinnosti, pokud se u zvěře vyskytly nakažlivé nemoci. Mimo mysliveckého hospodáře zajišťoval ochranu myslivosti tzv. myslivecký hajný. Tím byla zvlášť ustanovená osoba na ochranu myslivosti. Povinnost zajistit osobu mysliveckého hajného měl uživatel honitby.⁸

Následoval zákon č. 86/1949 Sb., o přísežných hajných k ochraně lesů, vod, polního majetku, myslivosti a rybářství, který v podstatě převzal předcházející právní úpravu. V roce 1962 byl přijat zákon č. 23/1962 Sb., zákon o myslivosti. Zákon o myslivosti přinesl relativně komplexní úpravu týkající se mysliveckých strážů tak, jak ji známe dnes. Zákon o myslivosti byl postupem let několikrát novelizován, přesto však byl platným a účinným právním předpisem na našem území, a to až do roku 2001, kdy byl 27. Listopadu přijat zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

2.1.4 Ochrana přírody a krajiny

Teoretický podklad pro ochranu přírody vznikl již ve středověku, kdy především z důvodu estetického a kulturního probíhaly první vědecké pokusy související s touto problematikou. Cílem byla zejména právní ochrana především proti pytláctví. Právní

⁸ ČECHURA, Vladimír ; NOVÁK, Rudolf; VESELÝ, Zdeněk . *Myslivost a právo*. Praha : ORAC, 2000. 215 s.

akty vznikaly pro ochranu majetku, do kterého patřily jak přírodní zdroje, tak zvěř. Proto se ochrana týkala především lesních oblastí.

Vědomé snahy o ochranu přírodních a krajinných prvků vznikaly na počátku 19. století, kdy bylo hlavním cílem zabránit plošné exploataci. Díky průmyslové výrobě docházelo k rozsáhlým těžbám dříví a následkem rychlého mizení lesních porostů došlo k vyhlášení prvních lesních rezervací na evropském kontinentu. Tento fakt nás řadí ke státům s nejstarší tradicí ochrany přírody v Evropě.

V období první republiky u nás nebyla ochrany přírody nijak právně kodifikovaná. Existovali tzv. konzervátoři, čili vyškolení odborníci, kteří měli za úkol vyhledávat přírodně cenná území a vyhlášovat je jako rezervace. Dobrovolně se věnovali otázkám ochrany přírody a starali se o osvětu studentů i veřejnosti. První oficiální soupis právně přírodních památek se nazýval „silvestrovský výnos“, který 31. 12. 1933 vydalo Ministerstvo školství a národní osvěty. Obsahoval 30 chráněných území a tato území byla pro svou výjimečnost doporučována pro návštěvu a jejich studium. Nejčastěji se jednalo o geologicky významné lokality a zbytky přirozených lesů. Průběh druhé světové války přerušil veškeré snahy o vytvoření právního prostředí pro ochranu přírody na našem území. Vedle chráněných území bylo do roku 1938 zřízeno 142 přírodních rezervací. První chráněná krajinná oblast vznikla až v roce 1956, jednalo se o Český ráj. První národní park na našem území byl zřízen roku 1963, jednalo se o Krkonošský národní park .

První zákon pro ochranu přírody na našem území byl vyhlášen v roce 1956. Tím byl zákon č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody. Tento zákon definoval kategorie chráněných území, čili zvláštní územní ochranu přírody, chráněné přírodní výtvořy, chráněné přírodní památky a také chráněné druhy živočichů.

Na základě zákona byl odborem kultury rady krajského národního výboru v každém okrese pověřen dobrovolný pracovník státní ochrany přírody funkcí konservátora a pro menší obvody funkcí zpravodaje. Zpravodaj byl v první řadě spolupracovníkem konservátora státní ochrany přírody a jeho hlavní úkolem bylo konservátorovi pomáhat, případně ho zastupovat a podávat jeho prostřednictvím zprávy příslušným orgánům. Hrozilo-li nebezpečí, že budou porušeny podmínky stanovené k ochraně přírody v chráněném území nebo na ochranu chráněných přírodních výtvořů, živočichů, rostlin, nerostů a zkamenělin, mohl konservátor na základě zákona o státní

ochraně přírody učinit opatření potřebná k ochraně těchto hodnot. O provedených opatřeních musel informovat odbor kultury rady krajského národního výboru, který o nich následně musel rozhodnout, v opačném případě pozbývaly platnosti.

Podrobnosti o výkonu funkce konservátora a zpravodaje stanovila vyhláška č. 131/1957 Ú. 1., o dobrovolných pracovnících státní ochrany přírody (konzervátorech a zpravodajích). Zpravodajem se na základě vyhlášky mohl stát každý zletilý československý občan se zájmem o ochranu přírody, který měl bydliště v obvodu, ve kterém měl funkci vykonávat. Pro funkci konservátora stanovila vyhláška stejné podmínky jako pro zpravodaje, navíc však stanovila podmínku dostatečného vzdělání či praxe, aby bylo zaručeno, že úkoly konservátora bude řádně plnit.

Mezi hlavní úkoly konservátora patřilo zejména sledovat dění v přírodě a kontrolovat dodržování podmínek ochrany přírody. Další náplní funkce byla všestranná propagace přírody dle plánu, který schválil odbor školství a kultury rady krajského národního výboru.

Postupem času se ochrana poskytovaná tímto zákonem jevila jako nedostačující zejména z důvodu tzv. konzervačního přístupu, který nebyl schopen ochránit přírodu a krajinu na celém území státu, protože se zaměřoval pouze na vybraná území. Na špatném stavu přírody se podepsal i fakt, že socialistický stát dával před ochranou přírody přednost hospodářským zájmům. Výše uvedené důvody vedly k nutnosti přijetí nové právní úpravy.

Přelomovým rokem pro ochranu přírody byl rok 1992. Vznikl zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, který byl doplněn vyhláškou č. 395/1992 Sb., ve znění vyhlášky 175/2006 Sb.. Tento zákon zcela nahradil zákon z roku č.40/1956 a ve znění pozdějších předpisů platí dodnes. Mezi hlavní zásady zákona patří zásada prevence, zásada předběžné opatrnosti, zásada udržitelného využívání přírodních zdrojů a zásada integrované ochrany. Dosavadní konzervační přístup k ochraně dochovaného přírodního prostředí je nově nahrazen přístupem aktivním, a to jak za účasti státu, tak za účasti soukromých osob, zejména vlastníků pozemků a nevládních ekologických sdružení. Vedle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny platí na území České republiky celá řada dalších právních norem s přímým vztahem k ochraně přírody.

2.1.5 Ochrana vod a vodních toků

Povrchové a podzemní vody tvoří důležitou složku životního prostředí. Jsou jedním ze základních surovinových zdrojů a slouží k zabezpečování hospodářských a celospolečenských potřeb. Prvním komplexním zákonem na našem území na úseku vod byl zákon č. 11/1955 Sb., o vodním hospodářství, který stanovil, že s povrchovými a podzemními vodami je nutno plánovitě hospodařit takovým způsobem, aby byla udržena rovnováha mezi kapacitou vodních zdrojů, potřebou vody a aby byl zachován vyhovující stupeň jakosti vody. Zákon z roku 1955 byl nahrazen zákonem č. 138/ 1973 Sb., o vodách (vodní zákon), v tomto vodním zákoně však ještě institut vodní stráže upraven nebyl. Vodní stráž byla upravena až vyhláškou č. 99/ 1976 Sb., o vodní stráži.

Vodní stráž byla ustanovena k ochraně vod, vodních toků a k ochraně vodohospodářských děl. Při výkonu své funkce se vodní stráž prokazovala průkazem vodní stráže a služebním odznakem. Pokud vodní stráž přistihla osobu při porušování ustanovení vodního zákona, byla vodní stráž oprávněna zjistit totožnost osoby, osobu zadržet a odevzdat ji orgánu policie. Hlavní povinností vodní stráže byla kontrola dodržování povinností, které ukládal vodní zákon a související právní předpisy. Zjištěné nedostatky a porušení povinností oznamovala vodní stráž neodkladně příslušným orgánům.

Zákon č. 138/ 1973 Sb. byl nahrazen zákonem č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon). Vládní návrh zákona sice obsahoval institut vodní stráže, ale během legislativního procesu byly ustanovení týkající se vodní stráže vypuštěny. Vyhlášky, které byly v minulosti přijaty, byly zrušeny a tím došlo fakticky k zániku institutu vodní stráže na našem území.

3 SOUČASNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA JEDNOTLIVÝCH STRÁŽÍ

3.1 Veřejná stráž a společné předpoklady pro její ustanovení

V současné době působí na území České republiky čtyři druhy veřejných stráží. Patří mezi ně lesní stráž, myslivecká stráž, rybářská stráž a stráž přírody. V minulosti se mezi veřejné stráže řadila i stráž vodní, která však od 1. 7. 2000 přestala působit, jelikož nesplňovala povinnosti a požadavky, které stanovil zákon číslo 238/1999 Sb.. Definitivně byla vodní stráž zrušena zákonem č.254/2001 Sb. o vodách a o změně některých vodních zákonů (vodní zákon).

Hlavním úkolem těchto stráží je poskytovat ochranu myslivosti, rybářství a jiným zvláštním právům a v souvislosti s tím i dalším statkům (např. majetku a životnímu prostředí), které nemohou být účinně chráněny přímo orgány státní správy. K ochraně jednotlivých složek zde dochází zejména osobní přítomností a bezprostřední kontrolou míst. Tuto činnost vykonává na území České republiky přibližně 25 000 osob, z nichž nejvíce je stráží mysliveckých.

Jedná se o fyzické osoby, jmenované do funkce příslušným orgánem státní správy za účelem dohlížení nad řádným výkonem práva myslivosti, rybářství, užívání vod, lesa a ochranou životního prostředí. Veřejné stráže jsou určeny převážně k dozoru nad ochranou přírody, k tomu jsou vybaveny statutem úřední osoby. Vedle dozoru a kontrolní činnosti působí veřejná stráž i v oblasti vzdělávací, informační a osvětové. V rámci ochrany životního prostředí řadíme veřejné stráže mezi institucionální nástroje ochrany životního prostředí. K plnění svých práv a povinností je zákon vybavuje příslušnými oprávněními včetně možnosti ukládat peněžité pokuty, jako sankce.

3.1.1 Společné předpoklady pro ustanovení do funkce

S účinností od 1. 1. 2000 došlo zákonem č. 238/1999 Sb. ke sjednocení podmínek pro ustanovování veřejných strážů. Stráž se může stát občan České republiky, který je starší 21 let⁹, plně způsobilý k právním úkonům a který nebyl v minulosti odsouzen pro úmyslný trestný čin. Rovněž musí být zdravotně způsobilý a další podmínkou je složení předepsaného slibu.

Způsobilostí k právním úkonům se rozumí schopnost fyzické osoby vlastními právními úkony nabývat práva a brát na sebe povinnosti. Způsobilost k právním úkonům vzniká v plném rozsahu zletilostí. Zletilost nabývá fyzická osoba zásadně dosažením věku 18 let. Před dosažením zletilosti lze nabýt způsobilosti k právním úkonům uzavřením manželství osoby mladší 18 let a starší 16 let, a to i neplatného. Takto nabyté zletilosti se zánikem manželství nepozbývá.

Podmínku státního občanství, způsobilosti k právním úkonům a věku prokáže uchazeč předložením občanského průkazu¹⁰. Podmínka trestní bezúhonnosti by měla být prokázána výpisem z Rejstříku trestů, který předkládá uchazeč a podmínka zdravotní způsobilosti by měla být ověřena na základě potvrzení od lékaře.¹¹

Přísnější podmínky pro ustanovování strážů jsou u strážce myslivecké, kde se nejvíce promítají, oproti ostatním veřejným strážím, v přísnější formě podmínky bezúhonnosti. Uchazeč nesmí být pravomocně odsouzen pro úmyslný trestný čin, nesmí být ani pravomocně uznán vinným ze spáchání přestupku na úseku myslivosti podle § 35 a § 46 zákona o přestupcích a nesmí mu být pravomocně uložena pokuta za jiný správní delikt na úseku myslivosti podle § 38a. Při posuzování bezúhonnosti se nepřihlíží k zahlazení odsouzení podle zvláštního zákona¹². U myslivecké strážce se

⁹ Podmínka státního občanství chybí u strážce rybářské, osobně to považuji spíše za legislativní opomenutí, proto to uvádím jako společnou podmínku.

¹⁰ § 3 odst. 3 zák. č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, podle kterého je údaj o případném omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům údajem povinně zapisovaným do občanského průkazu; navíc občan, který byl soudem zbaven způsobilosti k právním úkonům, ani občanský průkaz mít nemůže, pokud o jeho vydání nepožádal soudem ustanovený opatrovník.

¹¹ Miko, L., Borovičková, H. a kol. Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. 2. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2007, 315 s.

¹² zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

kromě zdravotní způsobilosti, požaduje také způsobilost fyzická a duševní. Uchazeč navíc musí být držitelem platného loveckého lístku a zbrojního průkazu.¹³

Podrobnosti o předpokladech pro výkon funkce myslivecké stráže a o jejich ověřování, vzor služebního odznaku se státním znakem a průkazu myslivecké stráže stanoví vyhláška Ministerstva zemědělství č. 244/2002 Sb.¹⁴

Pro všechny stráže je společné, že jejich ustanovení do funkce vzniká na základě jmenování příslušného orgánu a složení předepsané slibu. K ustanovení veřejnou stráží je nutné, aby osoba prokázala znalost práv a povinností podle příslušného zákona včetně znalosti souvisejících předpisů. Podrobnosti k průběhu jednotlivých zkoušek stanoví vyhláška k příslušnému zákonu.

Předmět a rozsah zkoušek pro ustanovení rybářské stráže stanoví vyhláška č. 197/2004 Sb.. Zkouškou se prokazuje zejména znalost ryb a vodních organismů, znalost zákona č. 99/2004 Sb., právních předpisů vydaných k jeho provedení a vybraných ustanovení souvisejících zákonů.

V případě myslivecké stráže stanoví obsah zkoušek vyhláška č. 244/2002 Sb.. Zkouškou prokazuje uchazeč znalost právních předpisů upravujících práva a povinnosti myslivecké stráže podle zákona č.449/2001 Sb. (o myslivosti), trestní řízení z hlediska součinnosti myslivecké stráže s orgány činnými v trestním řízení, přestupkové řízení na úseku myslivosti, řízení o jiných správních deliktech podle zákona o myslivosti, včetně znalosti právních předpisů týkajících se držení, nošení a přepravy zbraní.

¹³ MATES, Pavel. Postavení veřejných stráží: Ochránci lesů, vod a strání. *Veřejná správa*. červen 2000, 17.

¹⁴ Fyzicky, zdravotně a duševně způsobilé k výkonu myslivecké stráže jsou takové osoby, jejichž zdravotní stav neomezuje pohyb v přírodě, pohyb v nerovném terénu a nevylučuje středně velkou fyzickou zátěž. Dále osoby, které nemají sníženou schopnost orientace, zejména závažná onemocnění sluchu a zraku, netrpí kolapsovými stavy a záchvatovými onemocněními. Z hlediska duševního stavu nemohou trpět takovým duševním onemocněním nebo závažnou poruchou osobnosti, které by omezovaly nebo vylučovaly výkon funkce myslivecké stráže. Fyzická, zdravotní a duševní způsobilost se posuzuje při preventivních prohlídkách vstupních, periodických a mimořádných. Posudek o zdravotní způsobilosti vydává posuzující lékař na základě výsledku lékařské prohlídky. Vstupní preventivní prohlídka se provádí v souvislosti s návrhem na ustanovení do funkce myslivecké stráže, periodická preventivní se provádí jedenkrát za pět let. Mimořádná prohlídka se provádí v případě, kdy lze důvodně předpokládat, že v souvislosti s onemocněním nebo vývojem zdravotního stavu došlo ke změně zdravotní způsobilosti. Podnětem k mimořádné zdravotní prohlídce může být stanovisko ošetřujícího lékaře nebo obecního úřadu s rozšířenou působností, který osobu do funkce myslivecké stráže ustavil. Posuzujícím lékařem je praktický lékař. Cílem posudku je jednoznačně posoudit, zda posuzovaná osoba je pro výkon funkce myslivecké stráže způsobilá, nebo nezpůsobilá, popřípadě, že je způsobilá pouze za podmínek, které se v posudku jednoznačně vyjádří.

Lesní stráž skládá zkoušky v rozsahu, který je stanoven vyhláškou č.101/1996 Sb.. Zkouškou, probíhající formou písemného testu a ústního pohovoru, se prokazuje zejména znalost právních předpisů upravujících práva a povinnosti lesní stráže a ochranu lesa podle zákona č.289/1995 Sb. (lesní zákon). Dále znalost právních předpisů týkajících se přestupků a řízení o přestupcích. (č.200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů) a znalost trestního řízení z hlediska součinnosti lesní stráže a orgánů činných v trestním řízení podle trestního řádu (č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů).

Uchazeč o funkci stráže ochrany přírody musí složit zkoušku, jejíž náležitosti stanoví vyhláška č. 395/1992 Sb.. V rámci zkoušek musí uchazeč osvědčit znalost právních předpisů zejména na ochranu přírody a životního prostředí, podrobnější znalost přírody, místopisu a geografie území, v němž má strážní službu vykonávat.

3.1.2 Ustanovení do funkce

K platnému ustanovení fyzické osoby veřejnou stráží je nutné složení slibu.¹⁵ U myslivecké stráže dochází k ustanovení na návrh uživatele honitby. Uživatel je povinen pro každých započatých 500 ha honitby navrhnout orgánu státní správy myslivosti ustanovení jedné myslivecké stráže. Návrh se předkládá do 30 dnů ode dne, kdy rozhodnutí o uznání honitby nabylo právní moci, je-li uživatel zároveň vlastníkem

¹⁵ Myslivecká stráž: „Slibuji, že jako myslivecká stráž budu s největší pečlivostí a svědomitostí plnit povinnosti při výkonu ochrany myslivosti, že budu při výkonu této činnosti dodržovat právní předpisy a nepřekročím oprávnění příslušející myslivecké stráží.“

Stráž rybářská skládá slib ve znění: „Slibuji, že jako rybářská stráž budu s největší pečlivostí a svědomitostí plnit povinnosti při kontrole dodržování rybářského zákona a prováděcích právních předpisů k rybářskému zákonu, že budu při výkonu této činnosti dodržovat právní předpisy a nepřekročím oprávnění příslušející rybářské stráží.“

Stráž lesní skládá slib ve znění: „Slibuji, že jako lesní stráž budu s největší pečlivostí a svědomitostí plnit povinnosti při výkonu ochranné služby v lesích, že budu při výkonu této činnosti dodržovat právní předpisy a nepřekročím oprávnění příslušející lesní stráží.“

Stráž přírody skládá slib ve znění: „Slibuji, že jako stráž přírody budu s největší pečlivostí a svědomitostí plnit povinnosti při kontrole dodržování předpisů o ochraně přírody a krajiny, že budu při výkonu této činnosti dodržovat právní předpisy a nepřekročím oprávnění příslušející stráží přírody.“

nebo do 30 dnů od právní moci rozhodnutí týkajícího se schválení nájmu honitby či ode dne, kdy obecní úřad uživatele vyrozuměl o zrušení užívání myslivecké stráže. Při nečinnosti uživatele honitby může krajský úřad ustanovit mysliveckou stráž z vlastního podnětu. Příslušným orgánem státní správy myslivosti k ustanovení stráže je obecní úřad s rozšířenou působností. Místní příslušnost je dána podle místa uznané honitby. Věcně příslušným je obecní úřad s rozšířenou působností. Návrh na konkrétní ustanovení musí obsahovat písemný souhlas navrhované osoby. Jedna osoba může vykonávat funkci myslivecké stráže pro více uživatelů honiteb.

Obdobně je obecním úřadem ustanovována rybářská stráž k návrhu uživatele či vlastníka soustavy rybníků nebo pro každý rybářský revír, tuto stráž lze ustanovit i z podnětu obecního úřadu. V podstatě stejná je v tomto ohledu úprava lesní stráže, která je ustanovována k návrhu vlastníka lesa nebo z podnětu příslušného orgánu státní správy, tj. obecního úřadu nebo Ministerstva zemědělství (§ 38 lesního zákona).¹⁶

3.2 Společná ustanovení o odpovědnosti za škodu

Odpovědnost za škodu je upravena v jednotlivých zákonech. Odpovědnost je upravena obdobně pro všechny čtyři druhy veřejných stráží. Pokud vznikla škoda osobě, která poskytla pomoc stráži na její žádost nebo s jejím vědomím odpovídá stát. Stát se této odpovědnosti nemůže zprostit. Jedinou výjimkou, kdy se stát této odpovědnosti může zprostit je tehdy, způsobil-li si tuto škodu poškozený úmyslně. Došlo-li u poškozeného k újmě na zdraví nebo ke smrti, určí se rozsah a výše škody podle předpisů o odškodňování pracovních úrazů. Stát odpovídá i za škodu vzniklou na věcech, která poškozenému v souvislosti s pomocí vznikla. Hradí se skutečná škoda, a to uvedením v předešlý stav. Není-li možné nebo účelné věc uvést v předešlý stav, hradí se škoda v penězích. Poškozenému se v tomto případě může přiznat i úhrada nákladů spojených s pořízením nové věci náhradou za věc poškozenou. Stát zde odpovídá i za škodu, kterou osoba způsobilá v souvislosti s pomocí poskytnutou myslivecké stráži.

Obdobně stát odpovídá i za škodu způsobenou přímo veřejné stráži. Podmínkou je, aby jí škoda vznikla v souvislosti s plněním jejích úkolů. Dále stát odpovídá za škodu způsobenou veřejnou stráží, která rovněž vznikla v souvislosti s plněním jejích

¹⁶ MATES, Pavel. Postavení veřejných stráží : Ochránci lesů, vod a strání. *Veřejná správa*. červen 2000, 17.

úkolů, pokud se však nejedná o škodu způsobenou osobě, která svým protiprávním jednáním oprávněný a přiměřený zákrok vyvolala. Žádost o náhradu škody je třeba podat u orgánu, který příslušnou stráž ustanovil. V případě, že náhrada není ustanovujícím úřadem poskytnuta, lze se jí domáhat občanskoprávní žalobou u soudu (§80 písm. b) OSŘ).¹⁷

3.3 Společná ustanovení o zániku funkce veřejné stráže

Pro všechny veřejné stráže platí následující podmínky zániku jejich funkce. Příslušný orgán ustanovení stráže zruší, pokud osoba přestala funkci stráže vykonávat nebo přestala-li splňovat podmínky stanovené příslušným zákonem pro ustanovení do funkce. Prokáže-li se, že osoba byla ustanovena na podkladě nesprávných nebo nepravdivých údajů, příslušný orgán stráž rovněž zruší. Příslušný orgán může ustanovení zrušit také z vlastního podnětu, zejména prokáže-li se, že osoba při výkonu svých povinností porušila zákon. Lesní stráž může být mimo výše uvedené důvody zrušena i z jiných důvodů, a to na návrh vlastníka lesa. Obdobně může dojít ke zrušení myslivecké stráže na návrh uživatele honitby a ke zrušení rybářské stráže na návrh uživatele rybářského revíru.

Osoba, jejíž ustanovení strážní zaniklo, je povinna neprodleně odevzdat služební odznak a průkaz příslušné stráže do rukou příslušného orgánu. V případě úmrtí přechází uvedená povinnost na dědice. Nesplněním výše uvedené povinnosti by se osoba dopustila přestupku dle § 46 odst. 1 zákona č.200/1990 Sb., o přestupcích.

K zániku ustanovení myslivecké stráže dojde po uplynutí doby, na kterou byl vystaven průkaz myslivecké stráže. Dále ustanovení mysliveckou strážní zaniká, pokud zanikne nájem honitby u osoby, která byla ustanovena na návrh nájemce této honitby, v případě smrti myslivecké stráže a v případě zániku honitby jako takové. Z vůle myslivecké stráže dojde ke zrušení ustanovení dnem, kdy dojde orgánu státní správy myslivosti oznámení o skončení výkonu funkce. Ke zrušení myslivecké stráže může dojít i zrušením ustanovení orgánem státní správy myslivosti.

Obdobně zaniká i rybářská stráž, a to pokud zanikne rybářský revír, pro který byla rybářská stráž ustanovena, zanikne-li výkon rybářského práva uživatele rybářského

¹⁷ Miko, L., Borovičková, H. a kol. Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. 2. Vydání. Praha : C. H. BECK, 2007, 315 s.

revíru, který rybářskou stráž navrhl a dále zruší-li ustanovení rybářské stráže příslušný rybářský orgán. K zániku dochází dnem doručení oznámení rybářské stráže příslušnému rybářskému orgánu o skončení výkonu rybářské stráže či úmrtím osoby ustanovené za rybářskou stráž.

3.4 Veřejná stráž jako úřední osoba

Nový trestní zákoník č.40/200 Sb. s účinností od 1. ledna 2010 změnil koncepci ochrany a odpovědnosti veřejně činných osob. *Nově vymezuje pojem úřední osoby náhradou za dříve užívaný pojem veřejného činitele, čímž reagoval i na kritiku tohoto pojmu a jeho vymezení v trestním zákoně č.140/1961 Sb.. Pojem úřední osoby umožňuje zahrnout pod zvýšenou ochranu poskytovanou zákonem těmto osobám i další osoby, které sice nejsou „veřejnými činiteli“, ale přesto plní důležité úkoly při ochraně a prosazování státních nebo jiných celospolečenských zájmů a jsou k tomu nadány potřebnou pravomocí. V té souvislosti je pak třeba zdůraznit, že se zvýšenou zákonnou ochranou je však také spojena jejich zvýšená odpovědnost.*¹⁸ Nutným předpokladem, aby se jednalo o úřední osobu, je kumulativní splnění níže uvedených podmínek. Musí jít o osobu uvedenou v §127 zákona č.40/ 2009 Sb.. Mezi zákonem uvedené osoby patří soudce, státní zástupce, prezident České republiky, poslanec nebo senátor Parlamentu České republiky, člen vlády České republiky nebo jiná osoba zastávající funkci v jiném orgánu veřejné moci, člen zastupitelstva nebo odpovědný úředník územní samosprávy, orgánu státní správy nebo jiného orgánu veřejné moci, příslušník ozbrojených sil nebo bezpečnostního sboru nebo strážník obecní policie a soudní exekutor při výkonu exekuční činnosti a při činnostech vykonávaných z pověření soudu nebo státního zástupce. Dále pak notář při provádění úkonů v řízení o dědictví jako soudní komisař, finanční arbitr a jeho zástupce a fyzická osoba, která byla ustanovena lesní stráží, stráží přírody, mysliveckou stráží nebo stráží rybářskou. Výše uvedené osoby jsou navíc úředními osobami pouze v případě, pokud plní úkoly státu nebo společnosti a používají při tom svěřené pravomoci pro plnění těchto úkolů. Za plnění úkolů státu nebo společnosti je nutné zejména považovat výkon důležitých veřejných funkcí. Hlavně se bude jednat o činnosti s celospolečenským významem, které svou povahou budou odpovídat činnosti konkrétního okruhu osob a které jsou náležitým způsobem

¹⁸ ŠÁMAL, Pavel, et al. *Trestní zákoník komentář 1. díl*. Praha : C. H. BECK, 2009. 1296 s.

konkretizovány. Jedná se zejména o odpovědnou přípravu k rozhodovací činnosti, na ni navazující vlastní rozhodovací činnost a konečně výkon přijatých rozhodnutí v rámci vymezené působnosti.

Pojem úřední osoby je dále rozšířen nad rámec definice uvedené v § 127, a to následovně:

- (1) „Úřední osobou podle § 331 až 333 se vedle osoby uvedené v § 127 rozumí též jakákoliv osoba
- a) zastávající funkci v zákonodárném orgánu, soudním orgánu, nebo v jiném orgánu veřejné moci cizího státu,
 - b) zastávající funkci nebo zaměstnaná nebo pracující v mezinárodním soudním orgánu,
 - c) zastávající funkci nebo zaměstnaná nebo pracující v mezinárodní nebo nadnárodní organizaci vytvořené státy nebo jinými subjekty mezinárodního práva veřejného nebo v jejím orgánu nebo instituci, nebo
 - d) zastávající funkci v podnikající právnické osobě, v níž má rozhodující vliv Česká republika nebo cizí stát, pokud je s výkonem takové funkce, zaměstnání nebo práce spojena pravomoc při obstarávání věcí obecného zájmu a trestný čin byl spáchán v souvislosti s touto pravomocí.“

Současný trestní zákoník považuje za úřední osobu také fyzickou osobu, která byla ustanovena lesní stráží, stráží přírody, mysliveckou stráží nebo rybářskou stráží, a to při výkonu oprávnění a pravomocí podle zvláštních právních předpisů, kterými jsou zákon č.289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů, zákon č.114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti, a zákon č.99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské stráží, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů. Každou takovou stráž lze obecně definovat jako zvláštní subjekt, který je zřízen zákonem, a rovněž jeho postavení a působnost, při jejímž výkonu má postavení úřední osoby, je stanovena zákonem.¹⁹

¹⁹ ŠÁMAL, Pavel, et al. *Trestní zákoník komentář 1. díl*. Praha : C. H. BECK, 2009. 1296 s.

3.4.1 Ochrana a trestní odpovědnost úřední osoby

K ochraně a trestní odpovědnosti úřední osoby se podle jednotlivých ustanovení trestního zákona vyžaduje, aby trestný čin byl spáchán v souvislosti s její pravomocí a odpovědností. Zájmy chráněné zákonem nemohou být ohroženy nebo poškozeny takovým činem úřední osoby, který je dovolený nebo nařízený. Rovněž zvýšená odpovědnost úřední osoby může vzniknout pouze v případě, že úřední osoba spáchala konkrétní trestný čin v souvislosti se svou pravomocí a odpovědností. Úředním osobám je při jejich činnosti poskytnuta ochrana přibližně ve stejné míře v jaké se zvyšuje jejich odpovědnost.

Proti výkonu pravomoci úřední osoby není zásadně připuštěna „nutná obrana“. V praxi se může vyskytnout případ, kdy úřední osoba své pravomoci překročí nebo dokonce jedná přímo v rozporu se zákonem. V takovém případě ten, kdo se takového jednání dopustí, nepožívá ochrany úřední osoby a pouze v této situaci lze připustit možnost nutné obrany proti výše uvedenému činu. Zejména se bude jednat o úkony osoby, které buď nenáleží do pravomocí konkrétní úřední osoby, nebo které sice patří do pravomocí konkrétní úřední osoby, ale pro které v konkrétním případě chybí zákonné zmocnění.

4 VEŘEJNÉ STRÁŽE

4.1 Myslivecká stráž

4.1.1 Právní úprava

Hlavní náplní funkce myslivecké stráže je ochrana myslivosti, která zahrnuje ochranu zvěře a ochranu mysliveckých zařízení. Platná právní úprava myslivecké stráže je obsažena v zákoně č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů. Zákon o myslivosti byl schválen dne 27. listopadu 2001 a účinnosti nabyl dne 1. Července 2002 s výjimkou ustanovení § 45 odst. 1 písm. l) - zákaz střílení zvěře z automatických nebo poloautomatických zbraní, které nabývá účinnosti dnem vstupu smlouvy o přistoupení České republiky k Evropské unii v platnost, a ustanovení § 45 odst. 1 písmeno w) - zákaz používání olověných brokových nábojů k lovu vodního ptactva, které nabývá účinnosti dnem 31. prosince 2010.

4.1.2 Povinnosti myslivecké stráže

Povinnosti myslivecké stráže jsou v zákoně stanoveny taxativně. Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti je uvádí v § 15 odstavec (1) a (2). Myslivecká stráž je při své činnosti povinna dohlížet nad dodržováním povinností spojených s ochranou myslivosti a zajistit řádnou ochranu myslivosti v celé šíři. Tím máme na mysli i ochranu mysliveckých zařízení v honitbě, ochranu zvěře před klimatickými vlivy a obecnou ochranu před škodlivými vlivy lidí (tedy nejen neoprávněný výkon práva myslivosti). Další povinnosti myslivecké stráže plynou ze vztahu k uživateli honitby, a to oznamovat neodkladně zjištěné závady, nedostatky a škody podle jejich povahy uživateli honitby nebo orgánu, který danou stráž ustanovil, v neodkladných případech případně také orgánům policie nebo příslušným orgánům státní správy. Při své činnosti je myslivecká stráž povinna prokázat se průkazem myslivecké stráže a nosit služební stejnokroj. Dále je stanovena povinnost myslivecké stráže zabezpečit průkaz a odznak proti zneužití, ztrátě a odcizení. V případě zneužití, ztráty či odcizení je myslivecká stráž povinna tuto skutečnost neprodleně oznámit orgánu, který jí průkaz a odznak vydal. Pokud by myslivecká stráž neplnila výše uvedené povinnosti, dopouští se přestupku, za který jí

může být uložena pokuta až do výše 30 000 Kč (podle zákona č.200/1990 Sb., o přestupcích).

4.1.3 Oprávnění myslivecké stráže

Oprávnění myslivecké stráže je zákonem stanoveno taxativně. Před novelou provedenou zákonem č. 238/1999 Sb., byl tento výčet demonstrativní (byl užit pojem „zejména“). *Oprávnění myslivecké stráže platí nejen ve vztahu k cizím osobám, ale i k osobám, které jsou v zaměstnaneckém, členském či jiném vztahu k uživateli honitby, poněvadž i takové osoby mohou být přistiženy při neoprávněném výkonu práva myslivosti (lovu). Naopak oprávnění příslušející myslivecké stráži nemůže uživatel honitby přenést na jiné osoby neustanovené jako myslivecká stráž.*²⁰

Myslivecká stráž je oprávněna požadovat od osob, které jsou v honitbě se střílnou zbraní nebo s jinou loveckou výzbrojí, předložení zbrojního průkazu, průkazu zbraně, loveckého lístku, povolenky k lovu a potvrzení o povinném pojištění. Popřípadě je oprávněna požadovat předložení jiného průkazu, kterým lze prokázat jméno, příjmení, datum narození a místo trvalého nebo přechodného pobytu. Obsahem tohoto oprávnění je pouze zastavení a zjištění totožnosti osoby, nemusí se tedy jednat o „přistižení“ při zakázané činnosti. Podmínkou zde je, aby bylo oprávnění vykonáno v obvodu působnosti myslivecké stráže uvedené v jejím průkazu.

Dále jde o oprávnění zastavit a prohlížet v honitbě a na účelových komunikacích (§ 7 zákona č.13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů) dopravní prostředky včetně přepravovaných zavazadel při důvodném podezření z přepravy neoprávněně nabyté zvěře (jiný zájem pro zastavení a prohlížení dopravních prostředků je zákonem výslovně zakázán). Při zjištění, že je přepravována zvěř, má myslivecká stráž oprávnění požadovat předložení dokladu o nabytí zvěře. Pokud takovýto doklad není nebo je třeba ho posuzovat jako neplatný (např. nesrovnalosti týkající se druhu zvěře), postupuje myslivecká stráž obdobně jako při zadržení osob „pěších“.

²⁰ ČECHURA, Vladimír ; NOVÁK, Rudolf; VESELÝ, Zdeněk . *Myslivost a právo*. Praha : ORAC, 2000. 215 s.

Dalším oprávněním je zadržet osobu, kterou myslivecká stráž přistihne v honitbě při neoprávněném lovu nebo při jiné činnosti, kterou zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti zakazuje. Rovněž může myslivecká stráž zadržet osobu, kterou přistihne v honitbě se zakázanou loveckou výzbrojí nebo se střelnou zbraní, pokud nejde o osobu oprávněnou podle zvláštních předpisů držet střelnou zbraň i na honebních pozemcích (policisté, vojáci). Po zadržení je myslivecká stráž povinna přivolat orgán Policie České republiky. Pomoc nebo součinnost od Policie České republiky může myslivecká stráž žádat v případě, pokud není schopna splnění povinností, které jí ukládá zákon vlastními silami splnit. Zakázanou činností je i samotný průchod danou honitbou, jestliže osoba (myslivec) nemá povolenku k lovu pro danou honitbu a v této honitbě prochází se zbraní, a to i v případě, že je zbraň zlomená, vybitá apod. Průchod honitbou se zbraní by mohla umožnit pouze dohoda uživatelů sousedních honiteb. Taková dohoda by pak zavazovala i myslivecké strážce příslušných honiteb.

Myslivecká stráž je oprávněna odejmout výše uvedeným osobám střelnou zbraň nebo zakázanou loveckou výzbroj, chycenou, ulovenou nebo přepravovanou zvěř. Myslivecká stráž může odejmout i loveckého psa či fretku a vykázat takové osoby z honitby. Při odebrání věcí od zadrženého pachatele není rozhodující, zda je vlastníkem věci či nikoli. Pokud dojde k odebrání věcí, je nutné o tom sepsat úřední záznam a osobě, jíž byla věc odňata, vystavit potvrzení o odnětí věci. S odebranou střelnou zbraní nebo loveckou výzbrojí se musí zacházet způsobem, aby nebylo zmařeno její kriminalistické posouzení (např. daktyloskopické stopy) a musí být neprodleně odevzdána policii. Naproti střelné zbraně nebo lovecké výzbroji se lovecký pes nebo fretka odevzdá do rukou uživatele honitby, který zajistí jejich ustájení. Uživatelé honitby se rovněž odevzdává ulovená zvěř, se kterou on dále nakládá (např. může dojít k ošetření zvěře či určení výše škody).

Osoby, vůči kterým směřuje výkon oprávnění myslivecké stráže, jsou povinny uposlechnout výzvam či úkonům v zákoně uvedeným. Neuposlechnutí těchto výzev se fyzická osoba dopouští přestupku, za který může být v blokovém řízení uložena pokuta mysliveckou stráží do výše 1 000 Kč (§ 45 odst. 1 zákona o přestupcích), ve správním řízení pak pokuta až do výše 30 000 Kč.

Dále má myslivecká stráž oprávnění usmrcovat v honitbě toulavé psy pronásledující zvěř, kteří se nacházejí mimo vliv svého vedoucího a ve vzdálenosti větší

než 200 metrů od nejbližší nemovitosti sloužící k bydlení. Pokud je nemovitost umístěna na oploceném pozemku, počítá se vzdálenost 200 metrů od oplocení. Nemovitost sloužící k bydlení je třeba interpretovat technickou možností (např. stav nemovitosti umožňuje přespání) a nikoli faktickým stavem (přítomnost osoby). Toto oprávnění však neplatí absolutně, nevztahuje se na psy ovčáckých a loveckých plemen, na psy slepecké, zdravotnické, záchranářské a služební. Přesto, že pro uvedení jejich rozpoznatelnosti není dán prostor (zmocnění) vyhláše se lze domnívat, že pro kvalifikaci překročení oprávnění bude nutno prokazovat zavinění a nepůjde o odpovědnost objektivní.²¹ Kočky, potulující se v honitbě, může myslivecká stráž usmrtit, pokud se nacházejí v rovněž ve vzdálenosti větší než 200 metrů od nejbližší nemovitosti sloužící k bydlení. Toto oprávnění bylo postupem času oproti dřívější úpravě zúženo a zjednodušeno.

Myslivecká stráž může dále usmrcovat zdivočelá hospodářská zvířata a volně se pohybující označená zvířata z farmových chovů zvěře ve vzdálenosti větší než 200 metrů od nehonebního pozemku, na němž je farmový chov provozován. Uvedená vzdálenost se týká jen zvířat z farmových chovů zvěře a počítá se od hranice nehonebního pozemku farmy, bez ohledu na to, zda je oplocen či nikoli. Usmrcování těchto zvířat je odůvodněno škodami, které tato zvířata mohou způsobit a také obavami ohledně možného zkřížení se zvěří. Podmínkou pro usmrcení zdivočelých hospodářských zvířat a volně se pohybujících označených zvířat z farmových chovů je povinnost myslivecké stráže oznámit tuto skutečnost místně příslušnému obecnímu úřadu. Pro takové oznámení není zákonem předepsána příslušná forma, proto lze oznámení provést i telefonicky. Po takovém oznámení myslivecká stráž vyčká na potvrzení osoby, která hovor přijímá a která může znát vlastníka zdivočelého hospodářského zvířete a požádá o provedení jiných opatření (například odchyt zvířete vlastníkem).

Myslivecká stráž, která usmrtila psa nebo kočku, zdivočelé hospodářské zvíře nebo označené zvíře z farmového chovu zvěře je povinna o této skutečnosti neprodleně informovat vlastníka zvířete, pokud je jí znám, a sdělit mu místo usmrcení zvířete. Vlastník může mysliveckou stráž požádat o doprovod na místo usmrcení zvířete. Pokud

²¹ ČECHURA, Vladimír ; NOVÁK, Rudolf; VESELÝ, Zdeněk . *Myslivost a právo*. Praha : ORAC, 2000. 215 s.

vlastník zvěře není znám, postupuje myslivecká stráž podle zákona č.166/1999 Sb., veterinárního zákona, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon dále opravňuje mysliveckou stráž k usmrcení volně žijících živočichů, kteří nejsou zvěří, a to mývala severského, psíka mývalovitého, norka amerického, nutrii říční a další zavlečené druhy živočichů, které jsou v přírodě nežádoucí. Takovéto zavlečené druhy stanoví vyhláška.

Pokud myslivecká stráž nemůže splnění svých povinností zajistit vlastními silami a prostředky, je oprávněna požadovat pomoc nebo součinnost od orgánů policie, popřípadě obecní policie.

Myslivecká stráž je oprávněna ukládat a vybírat pokuty v blokovém řízení za přestupky podle zvláštního právního předpisu.²² Velmi důležitým oprávněním, které v minulé právní úpravě chybělo, je oprávnění myslivecké stráže vstupovat na pozemky v honitbě, a to v rozsahu nezbytně nutném k výkonu funkce.

4.1.4 Pytláctví

Závažným porušením mysliveckého práva, se kterým se myslivecké stráž ve v praxi nejčastěji setkávají, je pytláctví, tedy nelegální lov. Nezákonnost lovu může spočívat v tom, že zvěř je lovena mimo dobu lovu, lovec nevlastní platnou licenci, zvěř je lovena na nehonební půdě, zvěř je lovena nelegálním způsobem lovu či je chráněna zákonem. Pytláctví je v České republice poměrně rozšířené a přes veškeré snahy se ho nedaří vymýtit. Pytláctví na našem území má "bohatou tradici". Ve středověku náležel lov některých druhů zvěře pouze panovníkovi či šlechtě a prostí lidé byli z lovu konkrétního druhu zvěře vyloučeni. Lze dovodit, že pytláctví je jakousi reakcí na přivlastnění si práva lovu skupinou privilegovaných.

Dne 1. 1. 2010 nabyl účinnosti zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Rekodifikace trestního práva se významně dotkla myslivců i rybářů. Nově totiž formuluje skutkovou podstatu trestného činu pytláctví. Původně bylo pytláctví upraveno v ustanovení § 178a zákona č. 140/1961 Sb. mezi trestnými činy proti pořádku ve

²² zákon č.200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

*věcech veřejných. Nyní je pytláctví upraveno v § 304 trestního zákona, tedy mezi trestnými činy spáchanými proti životnímu prostředí.*²³

Současná trestněprávní úprava přináší oproti dřívější pár velmi zásadních změn. Podle současného trestního zákona se pytláctví dopustí ten, kdo neoprávněně uloví zvěř nebo ryby. Minulá trestně právní úprava byla v tomto ohledu přísnější a trestného činu se dopustil ten, kdo neoprávněně zvěř nebo ryby lovil. Z toho vyplívá, že k naplnění skutkové podstaty trestného činu pytláctví podle minulé úpravy stačilo, aby se osoba dopustila jednání (lovu) bez ohledu na to, zda něco ulovila. Součástí skutkové podstaty nebyl vznik škody, ale pouze podmínka, aby pytlákovo jednání dosahovalo většího než nepatrného stupně nebezpečnosti pro společnost. Oproti tomu kdo v současné době neoprávněně loví, avšak nic neuloví, nemůže být postižen pro trestný čin pytláctví. Nově se ve skutkové podstatě objevuje i výše škody na ulovené zvěři nebo rybách, aby se dalo pytláka postihnout za trestný čin pytláctví, musel by ulovit zvěř nebo ryby v hodnotě nikoli nepatrné (v hodnotě přes 5000 Kč).

*Vlivem změny skutkové podstaty trestného činu pytláctví a vzhledem k tomu, že ke změně skutkové podstaty přestupku pytláctví podle § 35 odst. 1 písm. f/ zák. č. 200/1990 Sb., o přestupcích nedošlo, nastala situace, kdy pouhý neoprávněný lov (zatím bez úlovku) je pouze přestupkem (s malou výhradou zmíněnou výše – viz pokus trestného činu). Neoprávněný lov, a nyní už i s úlovkem do hodnoty 5000 Kč je stále jen přestupkem. A teprve až neoprávněný lov s úlovkem v hodnotě nad 5000 Kč je trestným činem.*²⁴

4.1.5 Poznatky z praxe

Právní úprava myslivecké stráže, jak ji obsahuje zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti, má značných mezer a legislativních nedostatků. Už v prvním ustanovení týkající se myslivecké stráže zákon stanovuje povinnost uživatele honitby ustanovit pro každých započatých 500 ha honitby mysliveckou stráž. V praxi dochází k tomu, že se tak do funkce myslivecké stráže může dostat osoba, která sice splňuje zákonné požadavky pro výkon takové funkce, ale strážní činnost nevykonává. Takovou osobu

²³ ŠÍMA, Alexander. Pytláctví po rekodifikaci trestního zákona [online]. 2010 [cit. 2010-09-09]. Www.myslivost.cz.

²⁴ ŠÍMA, Alexander. Pytláctví po rekodifikaci trestního zákona [online]. 2010 [cit. 2010-09-09]. Www.myslivost.cz.

uživatel honitby k výkonu myslivecké stráže přemluví a poté ji navrhne, aby splnil zákonem stanovenou povinnost. Dobrovolná myslivecká stráž pak sice fakticky pro danou honitbu existuje, ale strážní činnost fakticky nevykonává. Řešením problému by mohlo být stanovení přísnějších podmínek pro výběr kandidátů, například předchozí myslivecká praxe, aby bylo nepochybné, že ustanovená myslivecká stráž bude službu fakticky vykonávat.

Velkým problémem, který postihuje myslivecké stráže, je jejich kvalifikace. Zákon č.238/1999 Sb., přidělil veřejným osobám statut veřejného činitele, bohužel však pro veřejné stráže neexistuje žádné odborné školení, kde by získali potřebné vědomosti a předpoklady pro výkon takové funkce.

Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti, také v § 14 odst. 1 písm. d) ukládá povinnost myslivecké strážní vyplnit úřední záznam, pokud osobě přistižené při neoprávněném lovu nebo při jiné zakázané činnosti odejme např. loveckou výstroj. Způsob, jakým má myslivecká stráž takový záznam vyplnit, nebo kde má k tomu obdržet patřičný formulář, již v zákoně ani ve vyhlášce není a tak v praxi dochází k tomu, že se raději věc neodejme, než aby se myslivecká stráž složitě vymýšlela, jak a na co potvrzení o odnětí vyplnit.

Pro myslivecké stráže chybí pravidelné školení a kurzy na zvyšování kvalifikace (inspiraci bychom mohli hledat například v Rakousku, kde probíhá pravidelné školení veřejných strážníků). Institut myslivecké stráže funguje na zásadě čestnosti a mysliveckým strážníkům chybí elementární vybavení pro výkon jejich funkce. V praxi dochází k tomu, že pokud myslivecká stráž narazí na skupinu pytláků, kteří jsou často velmi dobře organizováni a vybaveni velmi moderní technikou, raději se schová, či vůbec nevytáhne odznak myslivecké stráže, než aby musela čelit konfrontaci. V praxi by bylo možné tento problém řešit zejména častějšími kontrolami a zvýšením počtu mysliveckých strážníků, aby strážní službu v rizikovějších oblastech vykonávali například ve dvojici.

4.2 Rybářská stráž

4.2.1 Právní úprava

Rybářská stráž je ustanovena obecním úřadem obce s rozšířenou působností, a to na návrh uživatele rybářského revíru nebo jiného oprávněného subjektu. Hlavní náplní rybářské stráže je ochrana rybářských revírů a rybochovných zařízení. Na území České republiky působí přibližně 4800 členů rybářské stráže, kteří vykonávají tuto funkci dobrovolně a 13 členů profesionální rybářské stráže (2 u ÚS města Prahy, 4 u Západočeského ÚS a 7 u Moravskoslezského ÚS (www.rybsvaz.cz). Platná právní úprava rybářské stráže je obsažena v zákoně č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské strážní, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů (zákon o rybníkářství), ve znění pozdějších předpisů. Zákon o rybníkářství byl schválen dne 10. února 2004 a účinnosti nabyl dne 1. dubna roku 2004, s výjimkou ustanovení § 6 odst. 3 písmena b) bodu 3 - osobou oprávněnou k podání žádosti o povolení výkonu rybářského práva je i občan Evropské unie nebo právnická osoba, která je usazena ve státech Evropské unie a § 26 až 29 - ochrana mořských rybolovných zdrojů). Tato ustanovení nabyla účinnosti až dnem vstupu smlouvy o přistoupení České republiky k Evropské unii v platnost.

4.2.2 Povinnosti rybářské stráže

Právům rybářské stráže odpovídají povinnosti, které jsou uvedeny v § 17 zákona číslo 99/2004 Sb., zákon o rybníkářství, ve znění pozdějších předpisů. Soubor těchto práv a povinností tvoří pravomoc rybářské stráže. Při výkonu své funkce je rybářská stráž povinna nosit služební odznak na viditelném místě a služební průkaz, kterým je povinna se prokazovat při výkonu svých povinností každému, koho hodlá kontrolovat. Nejdůležitější funkcí je kontrola a dohled nad dodržováním povinností stanovených zákonem o rybníkářství. Dále rybářská stráž zjišťuje příčiny a zdroje znečištění vody v rybářském revíru. Pokud rybářská stráž zjistí závady, popřípadě škody, je povinna je podle povahy neprodleně oznámit uživateli rybářského revíru a příslušnému obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, který ji ustanovil, popřípadě příslušnému orgánu k ochraně přírody a krajiny. Pokud by se jednalo o takové závady,

kteřé jsou v souvislosti s trestnou činností nebo o jiné neodkladné závady je rybářská stráž povinna oznámit je orgánům Policie České republiky.

Rybářská stráž je povinna oznámit příslušnému obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností všechny změny, týkající se podmínek, které musí být splněny pro ustanovení fyzické osoby do funkce rybářské stráže. Takovými změnami je ztráta bezúhonnosti, ztráta způsobilosti k právním úkonům, ztráta zdravotní způsobilosti pro výkon funkce rybářské stráže a situace, která by nastala, pokud by rybářská stráž neprokázala znalost práv a povinností rybářské stráže podle zákona č. 99/2004 Sb., včetně souvisejících předpisů.

4.2.3 Oprávnění rybářské stráže

K výkonu funkce rybářské stráže svěřuje osobám zákon č. 99/2004 Sb., zákon o rybářství, řadu oprávnění, bez kterých by nemohlo dojít k řádnému výkonu rybářského práva. Rybářská stráž je oprávněna kontrolovat, zda osoby lovící ryby nebo vodní organismy, jsou k takovému lovu oprávněné a zda lov provádí řádně a způsobem, který umožňuje zákon. Takovým osobám je rybářská stráž oprávněna kontrolovat rybářské nářadí, obsah rybářské loďky, nádrže nebo jiné zařízení sloužící k uchovávání ryb a rybářských úlovků z hlediska dodržování rybářského práva. Osoby lovící ryby pomocí elektrického proudu, podléhají kontrole jako osoby lovící běžným způsobem, navíc však musejí vlastnit speciální povolení, vydané příslušným rybářským orgánem, které je opravňuje právě k tomuto způsobu lovu, dále pak osvědčení, které prokazuje jejich způsobilost k práci s elektrickým zařízením při lovu ryb a konečně i osvědčení dokládající bezpečnou použitelnost elektrického zařízení k lovu.

Vedle kontroly lovicích osob patří mezi oprávnění rybářské stráže kontrola užívání jezů, stavidel, zdymadel, výpustí a jiných zařízení a kontrola jakým způsobem a v jakém rozsahu dochází k užívání vod a dozírání nad jejich kvalitou.

Při kontrole osob lovicích ryby nebo vodní organismy je rybářská stráž oprávněna požadovat na takových osobách prokázání jejich totožnosti, dále předložení platného rybářského lístku a platné povolenky k lovu. Pokud má rybářská stráž důvodné podezření, že osoba, která sice neloví, ale nachází se v bezprostřední blízkosti rybářského revíru, spáchala přestupek, může od ní rovněž požadovat předložení rybářského lístku, povolenky k lovu nebo jiného dokladu, který by danou osobu

opravňoval k lovu. V případě zjištění úlovku může požadovat doklad o nabytí ryby nebo vodního organismu.

Pokud se osoba dopustila porušení povinností, které jí stanoví zákon o rybářství, je rybářská stráž oprávněna zadržet její povolenku k lovu, se kterou naloží tak, že ji doručí nejpozději do 5 pracovních dnů tomu, kdo povolenku vydal. Kromě povolenky je rybářská stráž oprávněna zadržet takovéto osobě úlovek a rybářské nářadí, pokud tím spáchala osoba přestupek nebo trestný čin, nebo z jehož spáchání je důvodně podezřelá.

Za spáchání přestupku je rybářská stráž, podle zákona č. 99/2004 Sb., o rybářství, ve znění pozdějších předpisů a zákona č.200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, oprávněna ukládat a vybírat pokuty. K tomu dochází v blokovém řízení.

Při výkonu své funkce je rybářská stráž oprávněna ke vstupu na pozemky, stavby, jezy, rybí přechody a jiná zařízení. K přístupu na tato místa smí v nezbytné míře užívat existující přístupové cesty. Tohoto oprávnění smí využívat jen v rozsahu nezbytně nutném.

Nemůže-li rybářská stráž vlastními silami nebo prostředky zajistit výkon své funkce, je oprávněna požádat o pomoc či součinnost orgány Policie České republiky, popřípadě orgány obecní policie.

Rybářská stráž se ustanovuje pro konkrétní rybářský revír a lze proto dovodit, že výše uvedená oprávnění mohou být realizována pouze v konkrétním revíru, ve kterém rybářská stráž působí. Kontrolu tedy nemůže vykonávat například v revíru sousedním. Územní působnost rybářské stráže je uvedena v průkazu, který je rybářské strážci vydán příslušným obecním úřadem obce s rozšířenou působností.

4.2.4 Rybářská stráž v praxi

Rybářská stráž funguje jako ostatní stráže v nejvyšší míře na principu dobrovolnosti. Mezi členy rybářské stráže převládá starší generace, vykonávající funkci rybářské stráže jako koníček, není proto divu, že ke kontrolám nedochází v takové míře, jak by bylo zapotřebí, aby nedocházelo k pytláctví. Dalším problémem u rybářské stráže je situace ohledně pokutových bloků. Rybářské stráže v praxi pokutové bloky s sebou vůbec nenosí, případně nosí, ale pokuty stejně neudělí, takže § 16 písm. e) zákona č.

99/2004, který opravňuje rybářskou stráž k ukládání a vybírání pokut zůstává nenaplněn. Finanční odpovědnost s tím spojenou na sebe dobrovolný strážce v praxi nechce brát, a tak buď přivolá policii, nebo řeší věc pouze domluvou. Dalším problémem je roztržičnost státní správy. Rybářská stráž je ustanovena obecními úřady s rozšířenou působností, ale z přehledu jejich činnosti a vyúčtování pokutových bloků je informován pouze krajský úřad a stejně tak i udělené pokuty jsou příjmem příslušného kraje. Do budoucna by bylo nejjednodušší, kdyby byla tato roztržičnost odstraněna způsobem, že rybářská stráž bude odpovědná pouze orgánu, který ji ustanovil a ustanovující orgán rovněž prováděl vyúčtování pokutových bloků.

Západočeský rybářský svaz v Plzni v říjnu roku 2009 nasadil do boje s pytláky a ochranou rybářských revírů placenou profesionální stráž v počtu 4 strážců. Od dubna 2010 zkontrolovala placená rybářská stráž 5 500 rybářů což je více, než zbylých 650 dobrovolných strážců dohromady. Teritorium mají tamní strážci rozdělené a každý z nich má pod sebou řadu místních organizací rybářského svazu, kde funguje jako poradce, pomáhá dobrovolné strážci při kontrole a provádí odborné školení dobrovolných rybářských strážců. Mezi nejčastější přestupky proti rybářskému řádu patří překročení doby lovu, ponechání si více ryb, než povolují předpisy, ale i nedodržování administrativních povinností spojených s lovem. Právě takové činnosti lze odhalit pouze častou a dostatečnou kontrolou, kterou nemohou dobrovolní strážci, nevěnující se funkci na plný úvazek zajistit.

Profesionální strážci ze Západočeského rybářského svazu v Plzni jsou navíc vybaveni profesionální technikou, jako je GPS navigace se čtečkou čárových kódů, vodotěsný fotoaparát či loď s příslušenstvím.

Profesionálních strážců se na našem území nachází pouze 13, nicméně výsledky činnosti profesionálních strážců jsou mnohonásobně lepší než u strážců dobrovolných. Díky školení, kterým prochází a vybavení, kterým disponují, mohou svou funkci plnit naplno s minimální nutností intervence od Policie. Je to institut nákladný, ale z praxe je vidět, že i minimální počet strážců může v daném kraji efektivně působit a provádět kontrolu.

4.3 Lesní stráž

4.3.1 Právní úprava

Hlavní náplní funkce lesní stráže je dozor nad dodržováním právních předpisů v lesním hospodářství a ochraně lesa. Tuto působnost vykonává lesní stráž vedle příslušných orgánů státní správy lesa a České inspekce životního prostředí v působnosti, jakou vymezuje lesní zákon. Vrchní státní dozor vykonává Ministerstvo životního prostředí. Platná právní úprava lesní stráže je obsažena v zákoně č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), ve znění pozdějších předpisů. Lesní zákon byl schválen dne 3. listopadu 1995 a účinnosti nabyl dne 1. ledna 1996. Lesní zákon z roku 1995 navázal na jemu předcházející právní úpravu hospodaření v lesích.

4.3.2 Povinnosti lesní stráže

Lesní stráž je základním článkem v oblasti dozoru nad ochranou lesa a dodržováním právních předpisů v lesním hospodářství. Práva a povinnosti lesní stráže stanoví zákon č. 289/1995., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon) ve svém § 39. Při své činnosti je lesní stráž povinna nosit u sebe služební odznak a prokazovat se průkazem lesní stráže. Mezi hlavní povinnosti patří dohled nad dodržováním povinností spojených s obecným užíváním lesů.

Do obecného užívání lesů patří zejména právo každé fyzické osoby vstupovat na vlastní nebezpečí do lesa, sbírat tam pro vlastní potřebu lesní plody a suchou, na zemi ležící klest. Při těchto činnostech je však povinen les nepoškozovat, nenarušovat lesní prostředí a dbát pokynů vlastníka, popřípadě nájemce lesa a jeho zaměstnanců.

Právo obecného užívání lesů lze omezit jen na návrh vlastníka lesa, nařízením obce s rozšířenou působností²⁵, nebo z přímo z podnětu orgánu státní správy lesů, a to z důvodu ochrany lesa nebo v zájmu zdraví a bezpečnosti občanů. Za tímto účelem lze dočasně omezit nebo vyloučit vstup do lesa, nejvýše však na dobu tří měsíců. Takto stanovená doba může být stejným způsobem prodloužena, nejvýše však o tři měsíce. Zákaz vstupu do lesa nebo jiná omezení užívání lesa, která jsou stanovena zvláštními předpisy anebo jsou podle zvláštních předpisů vyhlášena, zůstávají nedotčena.

²⁵ § 11 zákona č. 128/2000 Sb. , o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů.

Z obecného užívání lesů jsou vyňaty lesy nezbytné pro potřeby obrany státu (tzv. vojenské), proto se vstup do těchto lesů řídí zvláštními předpisy.²⁶ Vedle širokých oprávnění platí pro fyzické osoby i zákaz některých činností. V lese je zakázáno mimo jiné rušit klid a ticho, provádět terénní úpravy, narušovat půdní kryt, budovat chodníky, stavět oplocení a jiné objekty, vyzvedávat semenáčky a sazenice stromů a keřů lesních dřevin, těžít stromy a keře nebo je poškozovat, sbírat semena lesních dřevin, jmelí a ochmet a mnoho dalších. Výše uvedené zákazy se nevztahují na činnosti, které jsou prováděny při hospodaření v lese. Z těchto zákazů může vlastník lesa povolit výjimku, ale jen za podmínky, že by povolením výjimky nebyla porušena práva jiných vlastníků lesa. Zákaz jízdy a stání v lese s motorovými vozidly se nevztahuje na zaměstnance orgánu státní správy lesů v obvodu jejich působnosti při výkonu činnosti podle zákona č.289/1995 Sb., o lesích, a pro osoby, které vykonávají činnosti povolené zvláštními předpisy.²⁷

V lese lze konat i organizované nebo sportovní akce, takové akce lze konat jen na základě oznámení orgánu státní správy lesů, a to nejméně 30 dnů před konáním takové akce. Pořadatel je v oznámení povinen uvést místo konání akce, termín konání akce, předpokládaný počet účastníků, způsob, kterým bude akce zajištěna a souhlas vlastníka lesa, ve kterém se bude akce konat. Do 15 dnů od doručení takového oznámení může orgán státní správy lesů stanovit doplňující podmínky pro konání příslušné akce.

Zjistí-li lesní stráž při výkonu své funkce závady, nedostatky nebo škody, je povinna provést neodkladně jejich oznámení, podle jejich povahy, vlastníku nebo uživateli lesa, nebo orgánu, který lesní stráž ustanovil, v neodkladných případech též orgánům Policie České republiky nebo příslušným orgánům státní správy.

²⁶ Zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky.

²⁷ zákon ČNR č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů, zákon ČNR č. 62/1988 Sb., o geologických pracích, ve znění pozdějších předpisů

4.3.3 Oprávnění lesní strážce

Pro výkon funkce lesní strážce přiznává lesní zákon strážcům řadu oprávnění. Lesní stráž je při výkonu své funkce oprávněna zjistit totožnost osoby, která při obecném užívání lesa porušuje zákon č. 289/1995., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon). Dále je podle tohoto zákona oprávněna ukládat a vybírat pokuty za přestupky, které jsou porušením obecného užívání lesa a taxativně stanoveny zákonem č. 289/1995., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon). Pokuty lesní stráž vybírá podle zvláštního předpisu.²⁸ Přistihne-li lesní stráž při přestupku osobu, jejíž totožnost není možné zjistit, předvede takovou osobu bezodkladně policejnímu orgánu. Od orgánu Policie České republiky, popřípadě orgánu obecní policie, je lesní stráž oprávněna požadovat pomoc nebo součinnost pouze v případě, že není schopna výkon svých povinností zajistit vlastními silami.

4.3.4 Lesní stráž v praxi

Zákon č. 89/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů, neobsahuje vazbu mezi počtem lesní strážce a výměrou lesa, jak je tomu například u zákona o myslivosti. V praxi sice dochází k tomu, že myslivecká stráž je zároveň lesní stráží, tato situace ale nemá podklad v žádném zákonném ustanovení. Stanovení minimálního počtu lesních stráží v závislosti na výměře lesa by bylo jistě vhodné. Lesních stráží pomalu ubývá a tento trend je potřeba zvrátit právě určitou vazbou mezi počtem lesních stráží a výměrou lesa.

Velkým problémem v oblasti lesnictví je jízda motocyklistů na čtyřkolkách. Problém motocyklistů na čtyřkolkách se netýká pouze lesů, ale i ostatních částí přírody a do konfliktu s motocyklisty se v hojné míře dostávají vedle strážce lesní i strážce přírody. Motocyklisté nejen porušují zákaz vjezdu do lesa, ale porušují i zákon o ochraně přírody a krajiny tím, že ničí porosty, vyjíždějí nové cesty, ničí sazenice a do svahů dělají erozní rýhy. Mezi nejzávažnější porušení zákona č. 289/ 1995 Sb., patří porušení § 20 odst. 1 písm. a)²⁹ a g)³⁰ a mezi nejzávažnější porušení zákona č. 114/ 1992 Sb., patří porušení § 16 odst. 1 písm. d)³¹.

²⁸ Zákon ČNR č. 200/1990 Sb. , o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

²⁹ V lesích je zakázáno rušit ticho a klid.

Motocyklisté jsou v podstatě nedostižní, jejich stroje dosahují velkých rychlostí a zvládnou jakoukoli náročnost terénu. Lesní stráž je proti nim do jisté míry bezmocná, a tak motocyklisté i přes hrozbu vysokých pokut nadále ničí lesy a plaší zvěř. Identifikace osob takto ničících přírodu je velmi obtížná, vzhledem k tomu, že na hlavě osoby mají helmu a stroje jsou bez jakékoli identifikační značky. Proto bez zastavení příslušné čtyřkolky není možné zjistit totožnost motocyklisty. Situaci by bylo možné řešit jen úzkou spoluprací lesní stráže s Policií České republiky, která by musela do boje s motocyklisty nasadit rovněž obdobnou techniku. Běžné vybavení je v boji s motocyklisty na čtyřkolkách neúčinné. Další velice účinnou zbraní, která již funguje v zahraničí, je rozšíření pravomocí represivního aparátu takovým způsobem, aby motocyklistům hrozilo vedle pokuty i zabavení stroje.

4.4 Stráž přírody

4.4.1 Právní úprava

Chráněná území se na území České republiky dělí podle důležitosti na národní parky, chráněné krajinné oblasti, národní přírodní rezervace, přírodní rezervace, národní přírodní památky a přírodní památky. Národní parky se na území České republiky nachází čtyři. Jsou jimi Krkonošský národní park, Národní park Šumava, Národní park Podyjí a Národní park České Švýcarsko. Chráněných krajinných oblastí se na území České republiky nachází 25. Lidskou činnost v těchto oblastech upravuje zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, a dále si stanovují pravidla jednotlivé národní parky ve svých návštěvních řádech. Na dodržování zákona v národních parcích a chráněných krajinných oblastech dohlíží stráž přírody. Vedle národních parků a chráněných krajinných oblastí jsou stráže přírody ustanovovány krajskými úřady pro území své působnosti, v praxi nejčastěji k ochraně menších chráněných lokalit. Stráž přírody je složena ze strážců a zpravodajů a ustanovuje se zejména z řad dobrovolných pracovníků. Stráž přírody jmenuje a odvolává krajský úřad nebo správa chráněného

³⁰ V lesích je zakázáno jezdit a stát s motorovými vozidly.

³¹ Na celém území národních parků je zakázáno vjíždět a setrávat s motorovými vozidly a obytnými přívěsy mimo silnice a místní komunikace a místa vyhrazená se souhlasem orgánu ochrany přírody, kromě vjezdu a setrávání vozidel orgánů státní správy, vozidel potřebných pro lesní a zemědělské hospodaření, obranu státu a ochranu státních hranic, požární ochranu, zdravotní a veterinární službu a vozidel vodohospodářských organizací.

území z vlastního podnětu nebo na návrh občanského sdružení, jehož hlavní činností je ochrana přírody a krajiny. Funkce dobrovolného strážce je vždy funkcí čestnou, má však nárok na náhradu nákladů, které vznikly v souvislosti s výkonem funkce.

Stejná oprávnění jako členové stráže přírody mají i zaměstnanci organizace na ochranu přírody a krajiny- správy národních parků a chráněných krajinných oblastí. Správy národních parků mají v České republice vždy profesionální strážce přírody. V národních parcích působí přibližně 60 profesionálních strážců. Určit počet profesionálních strážců v chráněných krajinných oblastech je vzhledem k faktu, že činnost strážní není ve většině případů jedinou činností osob přinejmenším problematické. Vedle činnosti strážní působí fyzické osoby v chráněné krajinné oblasti například jako lesníci či referenti státní správy.

Stráž přírody zajišťuje strážní, kontrolní, informační, výchovné případně odborné činnosti v rámci územní působnosti. Cílem kontroly je dodržování relevantních právních předpisů, návštěvního pořádku a všeobecně závazných vyhlášek vydaných příslušnými správami chráněného území. Strážní služba představuje přibližně 62% pracovní činnosti, 13% tvoří osvětová činnost (výchova návštěvníků, přednášky a exkurze), 4% tvoří činnost manuální (oprava značení, informačních tabulí, turistických chodníků a cest) a ve zbývajících 21 % se jedná o ostatní činnosti (management a monitoring přírody včetně sběru dat)³². Strážní služba jako taková je zpravidla vykonávána malým počtem strážců. V praxi ovšem strážní službu vykonávají nepravidelně, v podobě kontrolní činnosti, všichni zaměstnanci příslušného národního parku nebo chráněné krajinné oblasti, kteří se pohybují v terénu. Stráže jmenují a řídí správy národních parků a chráněných krajinných oblastí pro své území a krajské úřady pro zbytek území ČR. Platná právní úprava stráže přírody je obsažena v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů. Zákon o ochraně přírody a krajiny byl schválen Českou národní radou dne 19. února 1992 a účinnosti nabyl dne 1. června 1992.

³² Informace týkající se procentuální náplně činnosti strážní služby byly poskytnuty Mgr. Jiřím Lehkým, místopředsedou Asociace strážců přírody.

4.4.2 Povinnosti stráže přírody

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů stanoví ve svém § 81a povinnosti stráže přírody. Mezi ně patří na prvním místě povinnost dohlížet nad dodržováním povinností spojených s kontrolou dodržování předpisů o ochraně přírody a krajiny. Při výkonu činnosti stráže přírody je povinností stráže prokazovat se služebním průkazem a nosit služební odznak. Pokud stráž přírody zjistí závady, nedostatky či škody, je povinna neodkladně je oznámit orgánu, který ji ustanovil, popřípadě též orgánům Policie České republiky nebo příslušným orgánům státní správy.

4.4.3 Oprávnění stráže přírody

Stráž přírody se na rozdíl od ostatních stráží člení na strážce a zpravodaje. Stráží v pravém slova smyslu, tj. osobou oprávněnou zejména ke zjišťování totožnosti osob porušující právní předpisy na ochranu přírody, a k ukládání pokut v blokovém řízení, jsou pouze strážci.³³

Stráž přírody je za určitých podmínek oprávněna ke vstupu na cizí pozemky. Tyto podmínky jsou stanoveny zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Stráž přírody může na cizí pozemky vstupovat v nezbytných případech, a to při plnění úkolů vyplývajících ze zákona č. 114/1992 Sb. a dalších předpisů na úseku ochrany přírody a krajiny. Při vstupu se musí stráž přírody prokázat služebním průkazem. Na pozemku je pak oprávněna provádět potřebná měření, sledování, dokumentaci a požadovat informace, které jsou nezbytné ke zjištění stavu přírodního prostředí. Při výkonu této činnosti je stráž přírody povinna co nejvíce šetřit práva vlastníka a samotné právo vstupu využívat jen v nezbytných případech.

Mezi další oprávnění strážců patří zadržení osoby, která je přistižena při porušování předpisů o ochraně přírody a krajiny, za účelem zjištění její totožnosti a

³³ Miko, L., Borovičková, H. a kol. Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. 2. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2007, 315 s.

jejího následného odevzdání do rukou orgánu Policie České republiky. Zadržaná osoba je ze zákona povinna strážce uposlechnout. Zákon však již neupravuje postup v případě, že zadržaná osoba uposlechnout odmítne. Na rozdíl od orgánů policie není stráž přírody oprávněna použít žádné donucovací prostředky. Jako u ostatních stráží je stráž přírody dáno oprávnění požadovat pomoc nebo součinnost orgánů Policie České republiky, popřípadě obecní policie, a to v případě, že nemohou splnění svých povinností zajistit vlastními silami a prostředky.

4.4.4 Asociace strážců přírody chráněných území České republiky

Asociace strážců přírody chráněných území České republiky (dále jen Asociace strážců) je občanské sdružení, které vzniklo jako profesní organizace v roce 1998 za účelem sdružení lidí, vykonávajících funkci Stráže přírody. Navenek je Asociace strážců zastupována sedmičlenným výborem, který je volen na dva roky. O zásadních návrzích rozhoduje Valná hromada, scházející se jedenkrát ročně. Členy Asociace strážců jsou především profesionální i dobrovolní strážci z národních parků, chráněných krajinných oblastí, ale i další zájemci o tuto problematiku.

Cílem Asociace strážců je zvýšení odbornosti a profesní úrovně svých členů. Asociace strážců za tím účelem pořádá pravidelná setkání, která jsou zaměřená zejména na výměnu zkušeností ze strážní, informační a průvodcovské služby v terénu. Na setkání jsou mimo strážců přizváni i odborníci, se kterými je možno konzultovat a řešit případné nejasnosti a problémy, vznikající při výkonu strážní služby. Vedle setkání nabízí Asociace strážců svým členům stáže nejen na území České republiky, ale i v zahraničí, odborná školení a četné exkurze. Snahou Asociace strážců je postupně sjednocovat činnost strážců přírody na celém území České republiky.

Od roku 1990 je Asociace strážců členem IRF (International Ranger Federation), organizace sdružující národní asociace strážců přírody po celém světě. Dále v roce 2000 uzavřela česká Asociace strážců smlouvu o spolupráci s Asociací strážců na Slovensku. Valná hromada Asociace strážců přijala dne 9. 4. 2010 následující kodex strážce přírody.

- 1) Strážce svým vystupováním na veřejnosti reprezentuje státní ochranu přírody
- 2) Strážce je loajální k orgánu, který jej ustanovil - ve styku s veřejností zastává názory OOP
- 3) Strážce při plnění svých povinností zachovává důstojnost - svou vlastní i osob, se kterými přichází do styku
- 4) Strážce je aktivní v přístupu ke svěřeným úkolům i k návštěvníkům
- 5) Strážce zná svěřené území, jeho hodnoty a seznamuje s tím i druhé
- 6) Strážce dbá na průběžné zvyšování své kvalifikace (vč. jazykové) i udržování fyzické kondice
- 7) Strážce upřednostňuje podání informace a poučení před sankcí.
- 8) Strážce vystupuje rozhodně a profesionálně.
- 9) Strážce usiluje o dobré vztahy s místní komunitou - obyvateli, hospodařícími subjekty a orgány veřejné správy.
- 10) Strážce ve službě je vždy řádně ustrojen a upraven.

4.5 Stráž přírody v praxi³⁴

Stráž přírody je sice mezi veřejnými strážemi institutem nejmladším, v praxi se však o něm dá říci, že je modelem nejlépe fungujícím. Efektivnímu výkonu nejvíce brání nedostatek profesionálních strážců. Kvůli nedostatku mzdových prostředků pro profesionální strážce se jejich počet dokonce snižuje, a proto není zajištěna ochrana přírody v míře, v jaké by to bylo zapotřebí.

Mezi velmi častá porušení předpisů v rámci ochrany přírody, konkrétně porušení § 16 odst. 1 písm. b) zákona č. 114/ 1992 Sb.,³⁵ patří tzv. divoké skládky, prostory, kde je nahodile ukládán odpad.³⁶ Původce se ve většině případů při činu chytit nepodaří, a tak jediné, co strážci přírody zbývá, je skládku na “vlastní“ náklady uklidit. Tento problém by se dal řešit jak posílením počtu profesionálních

³⁴ Informace v této kapitole jsou čerpány z konzultací se zaměstnanci Oddělení ochrany přírody v jednotlivých CHKO.

³⁵ Na celém území národních parků je zakázáno zneškodňovat odpady, které mají původ mimo území národního parku.

³⁶ Ukládáním odpadu je porušován i zákon č. 185/ 2001 Sb., o odpadech a o změně některých zákonů, ve své diplomové práci se však budu zabývat pouze porušováním ustanovení zákona č. 114/ 1992 Sb.

strážců, tak i například i tím, že by byl v každé obci zaveden sběrný dvůr na odpad, aby lidé neměli důvod divoké skládky zakládat. Toto řešení je však velmi finančně náročné.

Dalším závažným porušením předpisů je ilegální motorismus, problémy jsou obdobné jako u lesní stráže. Možné řešení by bylo investování finančních prostředků do vybavení profesionálních strážců, minimálně pro zakoupení fotoaparátu, aby bylo možné motocyklistu nafotit. Materiály by byly předány policii k vypátrání. To by opět znamenalo nárůst pracovní vyčerpání policistů a nakonec by bylo na místě rozšířit pravomoc policie, aby mohla motocyklistovi jeho stroj zabavit.

Řešení obou výše zmiňovaných problémů by vyřešilo zvýšení počtu profesionálních strážců. V současné době však pro to není dostatek finančních prostředků. Dále by pomohla lepší spolupráce a provázanost s činností policie, která ani v případě, že je stráž přírody přivolána, kvůli své vlastní pracovní vyčerpání nedorazí včas, v některých případech dokonce vůbec.

4.6 Porovnání jednotlivých stráží

Na území České republiky působí čtyři veřejné stráže, a to stráž přírody, (jediná profesionální) spadající pod Ministerstvo životního prostředí, myslivecká stráž, lesní stráž a rybářská stráž (dobrovolné), spadající pod Ministerstvo zemědělství. Veřejné stráže disponují oprávněními a povinnostmi, které se v mnoha případech překrývají, přesto však mezi nimi existují řady odlišností. Pro všechny stráže je stejné, že při výkonu své funkce mají povinnost nosit služební odznak a prokazovat se služebním průkazem. Dále je každá ze stráží povinna dohlížet nad dodržováním povinností spojených s konkrétním předmětem ochrany a případné zjištěné nedostatky je povinna stráž oznámit orgánu, který ji ustanovil.

Každá ze stráží je oprávněna zjišťovat totožnost osob, ovšem u každé stráže k tomu zákon stanoví jiné podmínky. Stráž přírody a stráž lesní může zjišťovat totožnost pouze u osob, které porušují ustanovení zákona na konkrétním úseku ochrany. Rybářská stráž může zjišťovat totožnost u osob, které loví ryby nebo vodní organismy a myslivecká stráž disponuje nejširším oprávněním. Totožnost je

oprávněna zjišťovat i u osoby, která se nachází v honitbě se střelnou zbraní nebo jinou loveckou výstrojí, i když ustanovení zákona neporušuje, ani neloví. Oprávněním odejmout osobám úlovek, rybářské náradí, loveckou výzbroj, střelnou zbraň a ostatní vybavení je oprávněna zabavit pouze stráž myslivecká a rybářská. Rozšíření tohoto oprávnění i mezi ostatní stráže by bylo jistě na místě. Odebrání lovecké zbraně, loveckých či chytacích nástrojů použitých nebo použitelných k činnosti, nalezených přírodnin nebo neoprávněně nabytých věcí by mělo patřit mezi oprávnění všech veřejných stráží. Oprávnění zabrat věc u všech veřejných stráží by bylo rozhodně mocnějším nástrojem než bloková pokuta. S takovým rozšířením pravomocí by samozřejmě musely přijít i vyšší nároky, zejména po kvalifikační stránce, na veřejnou stráž. Inspirací do budoucna by pro Českou republiku mohlo být Slovensko, kde se strážcem může stát pouze člověk s minimálně středoškolským vzděláním³⁷. Díky vyšším nárokům kladeným na strážce je možné svěřit jim širší okruh pravomocí, než je tomu v České republice. Veřejné stráže, mimo stráže lesní, jsou oprávněny v rozsahu nezbytném k výkonu jejich funkce vstupovat na pozemky v oblasti jejich působnosti.

Oprávněním zadržet osobu, přistiženou při nedovolené činnosti, jsou nadány všechny stráže s výjimkou stráže rybářské. Rozšíření oprávnění rybářské stráže o oprávnění zadržet osobu považuji za velmi důležité. Všechny veřejné stráže jsou oprávněny ukládat a vybírat pokutové bloky za spáchání přestupku, a pokud není stráž schopna zajistit splnění svých povinností vlastními silami a prostředky, je oprávněna požadovat pomoc nebo součinnost orgánů Policie České republiky. Oprávnění, které veřejným strážím nejvíce chybí, je absence donucovacích prostředků. Veřejné stráže fakticky nemají možnost, jak v konkrétním případě zasáhnout, proto se děje tomu, že v praxi radši kvůli obavám o svou bezpečnost nezasáhne vůbec. Funkční model donucovacích prostředků se osvědčil například na Slovensku. Dle mého názoru by ale strážci, mimo stráž mysliveckou, neměli být vybaveni střelnou zbraní. Jako vhodná alternativa se nabízí použití taserových³⁸ zbraní. *Principem účinnosti taseru je vysílání elektrických impulzů o frekvenci 12*

³⁷ Podrobněji viz kapitola 5.1.

³⁸ Taser je zbraň založená na principu elektrického šoku, která vystřelenými elektrodami paralyzuje nervovou soustavu.

*Hz, která odpovídá tzv. vlnám T, zajišťujícím přenos signálů z mozku do míchy. Výsledkem je dezorganizace nervových komunikací, ztráta nervosvalové koordinace a okamžitá bezvládnost útočníka. Použití této zbraně spolehlivě ochromí případného útočníka, aniž by to pro něho mělo v budoucnu dalších nepříznivých zdravotních dopadů.*³⁹ Vybavení veřejných stráží donucovacími prostředky je klíčové pro jejich efektivní působení v rámci ochrany životního prostředí.

Součinnost s Policií České republiky a její přivolání v případě nutnosti se v praxi také příliš nerealizuje. Hlavními důvody jsou zejména dlouhé dojezdové doby a vytíženost Policie České republiky. Proto by bylo na místě zajistit větší soběstačnost a schopnost vymoci právo na úrovni veřejných stráží. K tomu by velmi přispělo svěření oprávnění používat donucovací prostředky, jak je tomu například na Slovensku.

Vedle činnosti strážní a kontrolní je náplní funkce veřejných stráží i činnost informační a osvětová. Činnost informační a osvětová se nejvíce realizuje v oblasti ochrany přírody a krajiny prostřednictvím strážců přírody. Na území České republiky působí Asociace strážců přírody, která funguje zejména jako profesní organizace kladoucí si za cíl zvýšit odbornost a profesionální úroveň svých členů. V samotném kodexu strážců přírody, přijatém valnou hromadou Asociace strážců přírody, se strážce zavazuje k tomu, že bude aktivní v přístupu k návštěvníkům, že zná svěšené hodnoty a území a bude s nimi seznamovat druhé. Zejména strážce bude upřednostňovat podání poučení a informací před sankcí. V ostatních oblastech funguje činnost informační a osvětová spíše na jiných úrovních, než prostřednictvím veřejných stráží. O osvětovou a informační činnost v oblasti rybářství se stará Český rybářský svaz a o obdobnou činnost v oblasti myslivosti se stará Českomoravská myslivecká jednota. Jak Český rybářský svaz, tak Českomoravská myslivecká jednota jsou občanskými sdruženími, které si kladou za cíl zejména podporovat rozvoj konkrétní oblasti, chránit přírodu, organizovat odborné kurzy jak pro veřejné strážce, tak pro veřejnost a spolupracovat s jinými tuzemskými ale i zahraničními spolky. Informační a osvětová činnost, kterou by prováděli veřejné strážce, se v praxi, mimo stráž přírody, téměř nerealizuje. Situaci

³⁹ www.taser.cz [online]. 2010 [cit. 2010-12-10]. Co je to taser?. Dostupné z WWW: <www.taser.cz>.

by zlepšila profesionalizace veřejných stráží spolu se zvyšováním jejich kvalifikace.

5 PRÁVNÍ ÚPRAVA STRÁŽE PŘÍRODY ZEMÍ VISEGRÁDSKÉ ČTYŘKY

5.1 Stráž přírody na Slovensku

5.1.1 Právní úprava

Stejně jako listina základních práv a svobod v České republice, tak i Ústava Slovenské republiky zakotvuje ve svém článku 44 právo každého na příznivé životní prostředí. Vedle oprávnění stanovuje článek 44 každému i povinnost životní prostředí a kulturní dědictví zvelebovat.

Stráž přírody byla do právního řádu Slovenské republiky zavedena zákonem č. 287/ 1994 Sb., o ochrane prírody a krajiny, který nahradil zákon SNR č. 1/ 1955 Sb., o štátnej ochrane prírody. Od 1. 1. 2003 je stráž přírody upravená v zákoně č. 543/ 2002 Sb., o ochrane prírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů a ve vyhlášce MŽP SR č. 42/ 2003 Sb., kterou se tento zákon provádí.

Stráž přírody je ve smyslu zákona činností dobrovolnou. Stejná oprávnění jako stráž přírody mají na Slovensku i pracovníci odborných organizací ochrany přírody a krajiny určení ministerstvem. Mezi takto určené osoby patří především pracovníci národních parků, chráněných krajinných oblastí a středisek ochrany přírody a krajiny, kteří jsou pověřeni výkonem strážní služby.

Jako člen stráže přírody může být navržen každý občan Slovenské republiky, který dosáhl věku nejméně 18 let, je bezúhonný, má způsobilost k právním úkonům a má zdravotní a fyzické předpoklady k výkonu funkce strážní služby. Návrh na ustanovení stráže přírody se zasílá na krajský úřad životního prostředí, v jehož územní působnosti má konkrétní osoba strážní službu vykonávat. Návrh příslušnému krajskému úřadu musí obsahovat jméno a příjmení navrhovaného, rodné číslo, trvalý pobyt, číslo občanského průkazu a navrhovaný obvod působnosti. Bezúhonnost se prokazuje výpisem z registru trestů, který není starší než 3 měsíce. Ten tvoří nutnou přílohu podaného návrhu.

Navrhovaný člen stráže přírody musí úspěšně absolvovat školení, jehož obsahem jsou základy trestního práva a přestupkového práva, právní předpisy na úseku ochrany přírody a krajiny, použití donucovacích prostředků a geografické znalosti území, ve

kterém má v budoucnu strážní službu vykonávat. Školení zajišťuje krajský úřad životního prostředí ve spolupráci s odbornou organizací ochrany přírody a krajiny. Po úspěšném absolvování školení prokazuje navrhovaný svou odbornou způsobilost pro výkon funkce člena stráže přírody vykonáním zkoušky před tříčlennou komisí, která je tvořena ze zástupců krajského úřadu, zástupců odborné organizace na ochranu přírody a krajiny a zástupce útvaru Policejního sboru.

Pokud navrhovaný člen úspěšně složí zkoušku, je následným krokem složení slibu do rukou vedoucího krajského úřadu. Členem stráže se stává dnem, kdy dojde k zápisu do seznamu členů stráže přírody, který je pro území kraje veden krajským úřadem životního prostředí. Mimo vedení seznamu členů stráže přírody, krajský úřad životního prostředí dále kontroluje činnost členů stráže přírody v obvodu svojí působnosti a spolu s organizací na ochranu přírody a krajiny se stará o udržování a zvyšování odborné úrovně členů stráže přírody. Krajský úřad životního prostředí uskutečňuje i činnost poradní, v jejímž rámci seznamuje členy stráže se změnami, ke kterým došlo ve všeobecně závazných právních předpisech, jejichž dodržování členové stráže přírody kontrolují. Touto činností může krajský úřad životního prostředí pověřit odbornou organizaci ochrany přírody a krajiny nebo jiný obvodní úřad životního prostředí, nacházející se v územní působnosti kraje. Do 30 dnů od zapsání krajský úřad životního prostředí vydá členovi stráže průkaz člena stráže přírody, odznak člena stráže přírody a do jednoho roku stejnokroj člena stráže přírody. K předání odznaku a průkazu dochází nejčastěji současně se složením slibu a zápisem stráže přírody do seznamu. V případě stejnokroje je doba delší vzhledem k finanční náročnosti jeho pořízení.

Předpoklady k výkonu funkce stráže přírody musí občan ustanovený za člena stráže přírody splňovat po celou dobu výkonu funkce člena stráže přírody. V případě, že člen stráže přestane splňovat některou z podmínek, za kterých byl ustanoven, vyškrtně ho krajský úřad životního prostředí ze seznamu členů stráže přírody. K vyškrtnutí ze seznamu stráže přírody dále dojde, pokud člen stráže přírody zemře či v případě, že o vyškrtnutí sám požádá. Činnost člena stráže přírody končí dnem vyškrtnutí ze seznamu členů stráže přírody. O vyškrtnutí člena stráže přírody, ze seznamu členů stráže přírody, musí krajský úřad životního prostředí vyškrtnutého bývalého člena stráže přírody písemně informovat.

Kvalifikační předpoklady pro profesionální strážce přírody stanovuje nařízení vlády SR č. 341/ 2004 Sb., kterým se zřizují katalogy pracovních činností při výkonu práce ve veřejném zájmu. Strážce přírody je zařazen podle své kvalifikace a dosaženého vzdělání. Strážce přírody může být zařazen na pracovní činnost, která vyžaduje dokončené středoškolské vzdělání (např. samostatná terénní a monitorovací a kontrolní činnost) nebo na pracovní činnost vyžadující vysokoškolské vzdělání prvního stupně (zabezpečování správy hmotného majetku, samostatná analytická, rozhodovací, kontrolní a koordinační činnost v oblasti ochrany přírodního prostředí).⁴⁰

Hlavní náplní práce profesionálních strážců je kontrolní činnost v terénu, dále práce s veřejností, monitoring přírodního prostředí, monitoring vlivu negativních vlivů na území, včetně dokumentace stavu území. Při výkonu funkce strážce přírody se strážce prokazuje odznakem člena strážce přírody nebo stejnojmenným strážce přírody a současným ústním oznámením, že se jedná o stráž přírody. Na požádání se prokazuje průkazem člena strážce přírody.

5.1.2 Povinnosti strážce přírody na Slovensku

Stráži přírody vedle četných oprávnění ukládá zákon č. 543/ 2002 Sb., o ochrane prírody a krajiny, i řadu povinností. Hlavní povinností strážce přírody je sledovat dění v přírodě, zejména lidské zásahy do přírody a jejich vliv na přírodu. Dále je stráž přírody povinna vykonávat kontrolu nad dodržováním zákona č. 543/ 2002 Sb., včetně ostatních závazných právních předpisů a rozhodnutí vydaných na jejich základě. Při plnění povinností strážce přírody je strážce povinen nosit na viditelném místě odznak člena strážce přírody a na požádání se prokázat průkazem člena strážce přírody.

Při výkonu funkce je strážce dále povinen spolupracovat s příslušníky Policejního sboru a obecní policií. Nedostatky a události zjištěné na úseku ochrany přírody a krajiny oznamuje strážce krajskému úřadu, případně orgánu ochrany přírody pověřenému krajským úřadem. Těmto institucím stráž předkládá jednou za dva měsíce zprávu o své činnosti, zjištěných přestupcích, včetně výše uložených pokut a o

⁴⁰ Jusková, A., Gaalová, K., Harťanský, D., Janiga, M., Vojtičková, P., Baláž, E., Švajda, J., Ballo, M., Pepich, K., Turis, P.: Nature guard/ Stráž přírody, Prunella Publishers, Svit, 2008

spolupráci s Policejním sborem, či obecní policií. Osobu zadrženou je strážce povinen bezodkladně odevzdat příslušnému Policejnímu sboru, stejně tak je strážce povinen odevzdat Policejnímu sboru zajištěnou zbraň. Pokud strážce zjistí konání v rozporu se zákonem, je povinen zajistit důkazní materiál a zjištěný přestupek, správní delikt či trestný čin oznámit příslušnému orgánu. O zabavených věcech je stráž přírody povinna sepsat záznam, jehož kopie se odevzdá osobě, které se věc zabavuje. Zabavené věci se bezodkladně odevzdají příslušnému orgánu. Úřední záznam je strážce povinen vyhotovit i v případě, pokud dojde k použití donucovacích prostředků. Takový záznam se doručí krajskému úřadu bez zbytečného odkladu.

Stráž přírody vykonává opatření nezbytná k odvrácení nebezpečí, hrozících zájmu chráněnému tímto zákonem. Strážce je povinen poskytnout pomoc zraněné osobě, jakmile to okolnosti dovolí, a to i v případě, kdy ke zranění došlo oprávněným použitím donucovacích prostředků. Při plnění úloh strážce přírody je strážce povinen zachovávat důstojnost a vážnost nejen osoby své, ale i osoby, proti které zasahuje.

Mezi sekundární povinnosti strážce přírody patří chránit průkaz člena strážce přírody, odznak člena strážce přírody a stejnokroj strážce přírody před poškozením, ztrátou, odcizením či zneužitím. Pokud dojde k odcizení či ztrátě, je strážce povinen bez zbytečného odkladu oznámit tuto skutečnost krajskému úřadu, který ho zapsal do seznamu strážců a nahradit krajskému úřadu škodu, která vznikla v souvislosti s poškozením, ztrátou či odcizením průkazu strážce přírody, odznaku strážce přírody či stejnokroje. Při zániku funkce a vyškrtnutí ze seznamu členů strážce je strážce povinen do 30 dnů odevzdat příslušnému krajskému úřadu průkaz člena strážce přírody, odznak člena strážce přírody a stejnokroj člena strážce přírody. Strážce je dále povinen zúčastňovat se odborných školení, organizovaných krajským úřadem, oznámit krajskému úřadu do 15 dnů změnu skutečností zapsaných v průkazu člena strážce přírody a každoročně předložit průkaz člena strážce přírody krajskému úřadu k potvrzení jeho platnosti.

Pokud dojde k použití zbraně, je člen strážce přírody povinen zachovat nezbytnou opatrnost a co nejvíce šetřit život osoby, proti které zákrok směřuje. Jakmile může strážce zjistit přímé následky použití zbraně, bez ohrožení svého či ohrožení jiné osoby, je povinen tak učinit. Strážce je povinen poskytnout zraněnému pomoc či zabezpečit

jeho lékařské ošetření. O použití zbraně je člen stráže přírody povinen bezodkladně uvědomit útvar Policejního sboru a krajský úřad.

5.1.3 Oprávnění stráže přírody na Slovensku

Snahou tvůrců zákona bylo propojení povinností a oprávnění člena stráže přírody tak, aby měl strážce přírody dostatečné oprávnění na vykonávání své činnosti. Vzhledem k tomu, že člen stráže přírody je veřejným činitelem, je potřeba jeho povinností a oprávnění chápat v této souvislosti. Oprávnění člena stráže přírody stanovuje zákon č. 543/ 2002 Sb., o ochrane přírody a krajiny, taxativně. Stráž přírody je při plnění svých úkolů v obvodě svojí působnosti oprávněna sledovat a sbírat údaje o stavu přírody a krajiny, včetně jejích složek a prvků. Dále je stráž přírody oprávněna kontrolovat dodržování zákona č. 543/ 2002 Sb., o ochrane přírody a krajiny, ostatních všeobecně závazných předpisů a rozhodnutí vydaných na základě zákona č. 543/ 2002 Sb..

K výkonu své činnosti je stráž přírody oprávněna vstupovat na pozemky, stavby a do ostatních zařízení, pokud se k takovému vstupu nevyžaduje povolení podle zvláštního předpisu. Potřebné informace získává stráž přírody prostřednictvím zjišťování. K zjišťování dochází nahlížením do příslušných dokladů, požadováním údajů a vysvětlení. Stráž přírody je oprávněna vyzvat osobu, aby upustila od protiprávního konání, pokud existuje důvodné podezření, že osoba páchá trestný čin, přestupek nebo jiný správní delikt. Dále je stráž přírody oprávněna zjistit totožnost osoby podezřelé ze spáchání trestného činu, přestupku nebo jiného správního deliktu. Pokud není možné totožnost osoby zjistit, předvede ji stráž přírody na útvar Policejního sboru za účelem jejího zjištění. Při předvedení může stráž přírody omezit osobu na osobní svobodě. Stráž přírody je oprávněna zastavit a zkontrolovat dopravní prostředek, který se nachází v chráněném území, za účelem ověření oprávnění k vjezdu na chráněné území či za účelem prohlídky, zda se v dopravním prostředku nenachází živočich chráněného druhu získaný v rozporu se zákonem č. 543/ 2002 Sb.. K provedení prohlídky musí existovat důvodné podezření, že se v dopravním prostředku chráněné druhy zvířete nebo ryb, získané v rozporu se zákonem, nacházejí.

Pokud se živočich chráněného druhu vyskytuje v držení osoby, u které je důvodné podezření, že získala živočicha v rozporu se zákonem, je stráž přírody oprávněna živočicha odejmout a vykonat opatření na jeho záchranu. Stráž přírody může odejmout osobě i věc, která byla získána v rozporu s tímto zákonem anebo použita k činnosti, která je v rozporu se zákonem č. 543/ 2002 Sb..

Při výkonu své činnosti používá stráž přírody technické prostředky za účelem pořízení fotodokumentace, videodokumentace a zvukových záznamů potřebných ke zdokumentování stavu přírody a krajiny a ke zdokumentování činností, jejichž konání zákon č. 543/ 202 Sb. zakazuje. Pokud nemůže stráž přírody zajistit splnění svých povinností vlastními silami a prostředky, je oprávněna požadovat pomoc od orgánů policie, v případě bezprostředního ohrožení života, zdraví nebo majetku je stráž přírody oprávněna požadovat pomoc od každé fyzické osoby. Ta takovou pomoc může odmítnout pouze v případě, pokud by tím vystavila vážnému ohrožení sebe, osoby blízké, nebo jí v tom brání jiné důležité okolnosti. Za přestupky na úseku ochrany přírody a krajiny ukládá stráž přírody pokuty v blokovém řízení za podmínek stanovených zvláštním zákonem⁴¹, pokud zákon č. 543/ 202 Sb. nestanoví jinak

Při výkonu strážní činnosti je stráž přírody oprávněna používat donucovací prostředky, kterými jsou hmaty, chvaty, údery a kopy sebeobrany, slzotvorné prostředky, obušek, pouta a služební pes. Před použitím donucovacích prostředků je stráž přírody povinna vyzvat osobu, proti které zakročuje, aby upustila od protiprávního konání s výstrahou, že proti ní bude použit některý z donucovacích prostředků. Od výzvy s výstrahou může stráž upustit pouze v případě, kdy dochází k ohrožení života či zdraví strážce nebo jiné osoby a v případě že zásah nesnese odkladu. O použitém donucovacím prostředku rozhoduje stráž přírody podle konkrétní situace způsobem, aby použitý donucovací prostředek a intenzita jeho použití nebyly zřejmě nepřiměřené vzhledem k nebezpečnosti útoku.

Pokud je stráž přírody držitelem zbrojního průkazu vydaného podle zvláštního předpisu⁴², je oprávněna zbraň nosit a v taxativně vymezených případech ji použít. Takovými případy je případ nutné obrany nebo krajní nouze, usmrcování zvířat, která bezprostředně ohrožují život či zdraví osob nebo chráněných živočichů. Stráž přírody

⁴¹ Zákon Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch ve znění pozdějších předpisů.

⁴² Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 246/1993 Z. z. o zbraniach a strelive ve znění pozdějších předpisů .

může zbraň použít proti osobě, která je sama ozbrojená, či pokud klade odpor při předvedení na útvar Policejního sboru. Stráž přírody je oprávněna použít zbraň k varovnému výstřelu pro odvrácení nebezpečí hrozícího strážci či jiné osobě, dále pokud osoba, kterou je stráž přírody oprávněna předvést na útvar Policejního sboru utíká, nebo k odvrácení vzniku škody, která bezprostředně ohrožuje zájmy chráněné tímto zákonem.

Oprávnění člena stráže přírody se nevztahují na vstup a vykonávání kontroly v soukromém chráněném území, pokud stráž přírody nevlastní pozemek, který se v daném území nachází. Služební uniformu je stráž přírody oprávněna používat pouze v případě, že vykonává činnost podle zákona č. 543 / 2002 Sb..

5.2 Stráž přírody v Polsku

Postavení stráže přírody v Polsku je upraveno zákonem o ochraně přírody (Dz. U. 04. 92. 880 ze dne 30. 5. 2004 – Ustawa o ochronie przyrody). V Polsku od roku 2001 nefunguje stráž přírody na principu dobrovolnosti. Zákon o ochraně přírody stanovuje povinnost každého starat se o přírodu. Oprávnění vynucovat dodržování zákona na ochranu přírody je však svěřeno pouze policii, lesníkům a pracovníkům chráněných území. Každý národní park a každý krajinný park v Polsku má zaměstnance rozdělené do několika skupin.

V národním parku a krajinném parku působí speciální kategorie zaměstnanců, kterými jsou „strážci národního parku“, jejichž úlohou je vynucování práva. Počet strážců národního parku je přímo závislé na velikosti území. Mimo strážců národního parku v národním parku působí pomocní pracovníci (např. účetní) a služba národního parku (lesníci a administrativní pracovníci, kteří se zabývají přímo ochranou přírody). Mezi povinnosti osob zaměstnaných ve službě národního parku patří poskytování informací a propagace ochrany přírody, vedení výzkumu zaměřeného na vývoj metod sloužících k ochraně přírody a biodiverzity a správa infrastruktury parku.

5.3 Stráž přírody v Maďarsku

Strážci přírody v Maďarsku jsou od roku 1993 státními zaměstnanci, jejich práva a povinnosti byly výrazně rozšířeny zákonem č. CLIX z roku 1997 (159/ 1997). Podrobněji jsou jejich práva a povinnosti upraveny nařízením, vydaným jako vyhláška ministerstva vnitra v roce 2000. Stráž přírody je v moderním smyslu chápána jako termín zahrnující jak státní strážce přírody, tak na strážce přírody místní samosprávy.

Orgány státní ochrany přírody jsou v Maďarsku ředitelství národních parků, kterých je na území Maďarska 10. Jejich působnost se vztahuje na národní park, který se teritoriálně nachází v rámci jejich působnosti. Stráž přírody funguje v rámci každého ředitelství a jejich kompetence se vztahují na území, které zahrnuje národní park, chráněné krajinné oblasti a chráněné území a i na nechráněné území, kde je však ochrana přírody a přírodního bohatství potřebná.

Profesionální strážci přírody jsou v Maďarsku členy stráže přírody ředitelství národního parku, jehož jménem vykonávají svou funkci. Strážci přírody jsou vybavení stejnokrojem a služebními pomůckami, které jsou nezbytné k výkonu funkce. Hlavní povinností stráže přírody je ochrana území a přírodního bohatství, nejvyšší prioritou tvoří ochrana chráněného přírodního území a bohatství. Stráž dále vykonává povinnosti příslušného ředitelství národního parku, mezi které patří zejména činnost správní, včetně řešení přestupků. Hlavním úkolem stráže přírody je však kontrola dodržování nařízení v oblasti ochrany přírody.

V rámci výkonu funkce mají strážci řadu oprávnění. Stráž je oprávněna zadržet a legitimovat osobu či zastavit vozidlo, pokud má podezření, že došlo k porušení nařízení na ochranu přírody. Pokud je osoba zadržena při páchání trestného činu poškozování přírody či v případě, že se osoba brání proti vykonanému opatření, předvede ji stráž na policejní stanici. Vedle zadržení osob je dále stráž oprávněna zadržet zařízení, které by mohlo ohrozit přírodní bohatství. Na základě podkladů stráže přírody se začíná vést trestní řízení, přestupkové řízení a správní řízení. Při výkonu své funkce je stráž přírody oprávněna použít donucovacích prostředků, mezi které patří nátlak, pouta, chemický sprej, policejní pes. Stráž přírody nosí ruční stříelnou zbraň. Ta však slouží pouze k vlastní ochraně strážce. Při své činnosti je strážce oprávněn ukládat

pokuty. Profesionální strážci jsou vybaveni stejnokrojem a prokazují se služebním odznakem a průkazem.

Na území Maďarska pracuje pro ředitelství národních parků v současné době okolo 230 profesionálních strážců přírody. Operační pole jednoho strážce je v průměru 400 km², na které připadá přibližně 4000 ha chráněného přírodního území. Vedle profesionálních (státních) strážců působí v Maďarsku i strážci přírody civilní, těch je na území Maďarska přibližně 650 a hlavní náplň jejich práce je zejména pomoc profesionálním strážcům. Stejně jako strážci profesionální mají i strážci civilní řadu oprávnění, mezi které patří oprávnění ke vstupu na chráněné území, právo nosit služební odznak, právo upozornit osobu, která ohrožuje, nebo poškozuje přírodní prostředí na nezákonnost takového jednání včetně možných důsledků a takovou osobu požádat, aby se jednání zdržela, případně opustila chráněné území.⁴³

5.4 Srovnání stráže přírody ve státech Visegrádské čtyřky

Ustanovení do funkce stráže přírody je možné pouze po splnění podmínek, které stanoví zákon či příslušná vyhláška, tak je tomu u všech výše popsanych států. Přísnější podmínky k ustanovení do funkce má oproti České republice Slovensko. Podmínka věku pro ustanovení stráže do funkce je na Slovensku o tři roky nižší, a to 18 let, stejná podmínka k ustanovení je i podmínka bezúhonnosti a zdravotní způsobilosti. Co se však týče prokazování znalostí, tak na Slovensku musí budoucí strážce projít náročnějším a efektivnějším přípravným procesem. Proces ustanovení stráže přírody je na Slovensku vícestupňový a je tvořen školením, jehož obsahem je ovládnutí znalostí práva, použití donucovacích prostředků a ovládnutí geografických znalostí. Po úspěšném absolvování školení následuje zkouška před komisí, ve které se prokazuje odborná způsobilost pro výkon člena stráže přírody. Teprve po úspěšném absolvování školení a složení zkoušky následuje složení slibu a následně zapsání do seznamu strážců přírody. V České republice musí stráž přírody rovněž složit zkoušku, ve které se ověřuje znalost předpisů

⁴³ Jusková, A., Gaalová, K., Harťanský, D., Janiga, M., Vojtičková, P., Baláž, E., Švajda, J., Ballo, M., Pepich, K., Turis, P.: Nature guard/ Stráž přírody, Prunella Publishers, Svit, 2008

zejména na ochranu přírody a životního prostředí, podrobnější znalost přírody, místopis a geografie, v němž má strážní službu vykonávat, výkon zkoušky probíhá formou ústního pohovoru uchazeče a orgánu ochrany přírody. Zkouška je obsahově méně náročná, neformální a nepředchází ji odborné školení, jak je tomu na Slovensku. Dosažené vzdělání není v České republice určující pro činnost, kterou bude stráž přírody vykonávat, oproti Slovensku, kde k výkonu konkrétních funkcí a činností může být stanovena podmínka dosažení vysokoškolského vzdělání prvního stupně.

Stráž přírody je ve smyslu zákona jak v České republice, tak Slovenské republiky dobrovolná a čestná, s tím, že strážní přírody dobrovolné jsou hrazeny náklady, které jí vznikly v souvislosti s výkonem funkce. Na území národních parků v České republice fungují strážci profesionální, kterých je na území České republiky přibližně 60. Na území Slovenska působí rovněž strážci profesionální, jejich počet se pohybuje okolo 120. Na území Polska působí od roku 2001 pouze profesionální stráž přírody a na území Maďarska působí jak stráž profesionální v počtu přibližně 230 strážců, tak stráž civilní v počtu přibližně 650.

Stráž přírody kromě služby strážní vykonává i ostatní pracovní činnosti, jako činnost osvětovou, manuální a činnosti spojené s managementem a sběrem dat. Hlavní povinnosti strážní ve všech státech „Visegrádské skupiny“ je dohled nad dodržováním povinností, které stanoví předpisy o ochraně přírody. Další náplní práce je sledovat dění v přírodě a povinnost vykonávat kontrolu nad dodržováním zákona. V oblasti oprávnění, která jsou svěřena strážcům k výkonu činnosti strážce, už se jednotlivé právní úpravy liší. V právních úpravách států „Visegrádské skupiny“ se s různými odchylkami objevuje oprávnění zastavit a legitimovat podezřelou osobu, zastavit a zkontrolovat dopravní prostředek a oprávnění vstupovat na pozemky. Oprávnění svěřená zákonem strážcům na území České republiky jsou oproti ostatním státům nejužší, nejvíce je to patrné v oblasti, kdy je potřeba důrazně řešit vzniklou situaci, kdy nestačí pouhá domluva. Stráž přírody v České republice jako jediná není oprávněna k použití donucovacích prostředků. Stráž přírody v Maďarsku a na Slovensku je oprávněna vybrat a použít donucovací prostředek, který je v situaci nejvíce přiměřený, k takovému zákroku je stráž také důkladně proškolená. Jedinou možností strážce přírody v České republice situaci řešit je ve spolupráci s Policií České republiky. Možnost spolupráce

s policií se objevuje v právních předpisech všech výše zmíněných států, v rámci České republiky je to však jediný možný způsob jak vzniklou situaci řešit.

6 Závěr

Veřejné strážce, jako zvláštní subjekt založený zákonem k ochraně majetku a přírodních statků, mají v České republice dlouhou tradici. V současné době působí na území České republiky čtyři různé veřejné strážce, které jsou upraveny samostatnými zákony. Zákon č.238/1999 Sb. sjednotil předpoklady pro výkon funkce veřejné strážce. Zavedl, že fyzická osoba bude mít při výkonu funkce strážce status úřední osoby a vymezil odpovědnost státu za škodu, která může vzniknout v souvislosti s výkonem funkce jak strážím, tak ostatním subjektům. Přesto je jedním z největších nedostatků stávající právní úpravy veřejných stráží její nejednotnost a roztříštěnost.

V současné situaci neexistuje zákon, který by na jednom místě přehledně upravoval postavení veřejných stráží. Dne 19. ledna 2001 vláda České republiky sice schválila usnesením č. 59 věcný záměr zákona o veřejné strážce a o změně některých zákonů, ovšem po volbách, které proběhly v roce 2002, již nový ministr znovu zákon parlamentu nepředložil a na tomto stavu se do dnešního dne nic nezměnilo.

Dle mého názoru by zavedení systému jediné veřejné strážce bylo velice praktické a plně funkční. Jako ideální model by mohl fungovat profesionální strážce, který by byl proškolen v oblastech ochrany myslivosti, ochrany lesa, ochrany rybářství a ochrany přírody a krajiny. Dále by ovládal právní předpisy, základy první pomoci, sebeobrany a výborně by se orientoval v prostředí, kde by strážní službu vykonával.

Za důležité pokládám zpřísnění požadavků kladených na osoby, které se mají stát veřejnou stráží, zejména požadavků odborných. Vhodný příklad by se dal v tomto případě najít na Slovensku, kde je pro různé druhy strážní činnosti předepsán jiný druh odbornosti, ale odborná zkouška je společná pro všechny. Ze zahraničí by bylo praktické převzít i model prohlubování kvalifikací formou pravidelných seminářů.

Obrovským nedostatkem, co do oprávnění veřejných stráží, je problém vymahatelnosti práva. V České republice nejsou veřejné strážce nadány oprávněním používat donucovací prostředky. Přitom užívání donucovacích prostředků je věc, bez které se výkon funkce nemůže obejít. Proto by profesionální strážce měl být nadán určitým systémem donucovacích prostředků. Veřejná stráž nemůže efektivně vykonávat svou činnost, pokud se bojí o svou vlastní bezpečnost, a proto například v mnoha případech raději nezasahuje. Nebo zasáhne, ale i na místě, kde je nutná činnost

represivní, se kvůli obavám o své zdraví spokojí pouze s činností informativní. Tento problém by byl odstraněn zavedením modelu profesionální stráže nadané donucovacími prostředky a vykonávající kontrolu v počtu dvou strážců. Strážci by však dle mého názoru neměli být vybaveni střelnou zbraní, mimo strážců působících na úseku myslivosti. Jako vhodná alternativa za střelnou zbraň se nabízí použití taserových zbraní. Vybavením stráží donucovacích prostředků by odpadla i nutnost přivolávat na pomoc orgány Policie České republiky v takové míře, jako je tomu doposud. Mimo donucovacích prostředků je velmi důležité veřejným strážím poskytnout takové vybavení, aby mohli vykonávat strážní službu v plném rozsahu. V tomto případě je investice jednorázová, protože vybavení stráží zůstává ve vlastnictví orgánu, který by stráž ustanovil do funkce.

Plná profesionalizace není zejména z finančních důvodů možná a tak vedle modelu profesionálních strážců by bylo vhodné nadále zachovat institut stráží dobrovolných, vykonávajících strážní službu zejména na základě osobního zájmu jednotlivců na ochraně některých práv a hodnot. Ovšem i u stráží dobrovolných by bylo na místě zpřísnit podmínky pro výkon strážní služby. Rozdíl oproti dosavadnímu působení dobrovolných stráží by byl v tom, že už by se nejednalo o nekoordinovanou činnost bez nároku na odměnu či náhradu nákladů. Odměňování by nebylo samozřejmě v takové výši, jako u stráží profesionálních, které by vykonávali činnost na plný úvazek, ale fungovalo by spíše jako motivační faktor pro výkon dobrovolné strážní služby.

System profesionálních strážců je systém o poznání nákladnější než systém, který na našem území funguje k dnešnímu dni. V tom bych osobně spatřoval jeden z hlavních důvodů, proč se do dnešního dne nepodařilo tento model, který velmi dobře funguje ve vyspělých evropských státech, do dnešního dne prosadit. Vedle ekonomického dopadu je však nutné přihlížet i k přínosu, který by dobře vybavená a fungující stráž společnosti přinesla. Přínos by spočíval zejména v účinné ochraně přírodního bohatství státu i v obecně preventivní činnosti směřující k ochraně majetku právnických a fyzických osob státu.

Za velmi vhodný systém veřejných strážců bych proto považoval kombinaci strážců dobrovolných a profesionálních, kteří by byly odborně kvalifikováni, pravidelně proškoleni a kteří by byli nadáni širšími oprávněními a modernějším vybavením než

stráž současná. Model je to jistě reálný. Vždyť i u našich sousedů na Slovensku, se kterými máme podobnou historii a tradice, se podařilo podobný systém prosadit.

7 Seznam použité literatury

- Andreska, J., Andresková, E.: Tisíc let myslivosti, TINA, Vimperk, 1993
- Blud'ovský, Z.: Obhospodařování malých lesních majetků III. Lesnická práce. 2000, vol. 79, issue 11
- Čechura, V., Novák, R., Veselý, Z.: Myslivost a právo, ORAC, Praha, 2000
- Čechura, V., Novák, R., Vaněk, J.: komentář k zákonu o myslivosti, VEGA, Praha, 2002
- Čechura, V.: Myslivecká stráž, ORAC, Praha, 2000
- Hemelík, T.: Rybářství a právo, ORAC, Praha, 2000
- Jusková, A., Gaalová, K., Hart'anský, D., Janiga, M., Vojtičková, P., Baláž, E., Švajda, J., Ballo, M., Pepich, K., Turis, P.: Nature guard/ Stráž přírody, Prunella Publishers, Svit, 2008
- Malá, H.: Stráž přírody, ORAC, Praha, 2000
- Mates, P.: Postavení veřejných stráží- ochránci lesů, vod a strání. Veřejná správa. 2000, vol. 17
- Miko, L., Borovičková, H. a kol.: Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. 2., C. H. BECK, Praha, 2007
- Šámal, P., Púry F., Rizman, S., Kratochvíl, V. a kol.: Trestní zákoník komentář 1. Díl, C. H. BECK, Praha, 2009
- Šíma, A.: Pytláctví po rekodifikaci trestního zákona [online]. 2010 [cit. 2010-09-09]. www.myslivost.cz
- Internetové zdroje:
- <http://lesprace.silvarium.cz> (Lesnické práce)
- www.cmmj.cz (Českomoravská myslivecká jednota)
- www.eagri.cz (portál Ministerstva zemědělství)
- www.enviro.gov.sk (Ministerstvo zemědělství Slovenské republiky)
- www.krnep.cz (server Krkonošského národního parku)
- www.myslivost.cz (server o myslivosti)
- www.mzp.cz (Ministerstvo životního prostředí)
- www.npsumava.cz (server Národního parku Šumava)
- www.psp.cz (sněmovní tisky, důvodové zprávy)
- www.rybsvaz.cz (Český rybářský svaz)
- www.strazprirody.cz (Asociace strážců přírody)

8 Přílohy

Příloha č. 1: Vzor odznaku a průkazu lesní stráže

ČESKÁ REPUBLIKA	
Fotografie s razítkem vydávajícího orgánu	ser. číslo <input type="text"/>
	jméno a příjmení _____
	rod. číslo <input type="text"/> Držitel průkazu je ustanoven podle par.38 zákona č. 289/1996 Sb. (lesní zákon) jako LESNÍ STRÁŽ a je oprávněn při výkonu ochranné služby v lesích
<ul style="list-style-type: none">• zjišťovat totožnost osob, které při obecném užívání lesů porušují ustanovení obecně závazných předpisů vydaných k ochraně lesa• ukládat pokuty za přestupky v blokovém řízení• předvést bezodkladně policejnímu orgánu osobu, kterou přistihne při přestupku, nelze-li jinak zjistit její totožnost	

ČESKÁ REPUBLIKA		
LESNÍ STRÁŽ		
Držitel průkazu složil zákonem předepsaný slib a je ustanoven pro obvod _____		
s platností od _____		
Číslo odznaku _____		
_____ orgán státní správy lesů		
_____ dne	kulaté razítko	_____ podpis

Příloha č. 2: Vzor odznaku a průkazu stráže přírody

OCHRANA PŘÍRODY A KRAJINY ČESKÉ REPUBLIKY

SLUŽEBNÍ PRŮKAZ STRÁŽCE

Číslo

Příjmení, jméno, titul

Rodné číslo

Obvod působnosti

3,5 x 4,5 cm

Datum

Název orgánu, který průkaz vydal

Podpis odpovědného pracovníka

Příloha č. 3: Vzor odznaku a průkazu myslivecké stráže

Vzor služebního odznaku rybářské stráže a průkazu rybářské stráže

Public guards and their roles in nature protection

Summary

The purpose of my thesis is to analyze the position and roles of the public guard in the Czech Republic.

The thesis is composed of six chapters, each of them dealing with different aspects of the public guard. Chapter One is introductory and defines the institution of the public guard. Chapter Two is dealing with history of the public guard. Chapter Three and Four examine the position, the legislation and the role of public guard in the Czech Republic. Chapter Five illustrates the approach to the institution of the public guard in Slovak Republic, Poland and Hungary and compares legislation with each other. Conclusion are drawn in Chapter Six. The main aim of thesis is to analyze the position and roles of the public guard, compare it with legislation, roles and with the position of the public guard in Slovak Republic, Poland and in Hungary. Finally I try to suggest legislative changes, that will improve the functioning of the public guards.

The article 35 of the Basic Charter of rights and freedoms of the Czech Republic establishes the right of each person to the favourable environment and the obligation of each person to protect the environment. According to the Act, public guards are a kind of a voluntary service. Main obligation of public guards is to supervise compliance with the Act, generally binding regulations issued for its implementation and decision issued on their basis. To fulfill tasks is the member of public guard authorised especially to execute necessary investigation, require necessary comments, information and explanations with respect to the application of the Act, invite person to stop illegal action and restrict personal freedom of a person caught at committing a criminal action, identify him, and if not possible to bring such person to a Police station. As a member of the public guards, the guard is a public actor. Exceeding the duties of a member of the public guard constituted by the act may be determined as exceeding of a competence of the public actor. On the other hand an attack to a member of the public guard during his duty may be determined as an attack to a public actor.

In the Czech Republic, there are four kind of public guard, the nature guard, the forest guard, the hunting guard and the fishing guard. The thesis is focused especially on the nature guard, which is the youngest but very important and interesting institution. Voluntary nature guard consists of guards and reporters that are appointed and canceled by regional office, same as all other public guards, and their main purpose is to protect landscape and nature. Administration of national parks in the Czech Republic always have profesional guards of a park and their function is often cummulated with another one, mainly with a forester. Profesional guards perform mainly monitoring and inspection function focused on finding out, recording and solving negative effects. Main task of the nature guard is to follow a compliance with a relevant legal regulations, visiting rules and generally binding orders.

Finally the thesis contains legislation and roles of nature guards in Slovak Republic, Poland and in Hungary and compares their legislation with each other.

Key words: veřejná stráž - public guard; stráž přírody - nature guard;
myslivecká stráž – hunting guard; rybářská stráž – fishing guard;
životní prostředí – environment

Veřejné stráže a jejich role v ochraně životního prostředí

Resumé

Cílem diplomové práce je shrnout postavení a úlohu veřejných stráží v České republice a navrhnout možné právní úpravy, které by napomohly k efektivnějšímu výkonu funkce.

Diplomová práce je členěna do šesti kapitol. První kapitolu tvoří úvod, ve kterém je definován institut veřejné stráže. Druhá kapitola popisuje vývoj právní úpravy veřejné stráže. Třetí a čtvrtá kapitola obsahuje komplexní právní úpravu jednotlivých druhů veřejných stráží a obsahuje jejich srovnání. V páté kapitole je rozebrána právní úprava stráží přírody na Slovensku, v Maďarsku a v Polsku. Závěr práce je v kapitole šesté. Diplomová práce je nejvíce zaměřena na institut stráže přírody, který je v práci porovnán s úpravou zahraniční.

Základní listina práv a svobod ve svém článku 35 stanovuje právo každého na příznivé životní prostředí a zároveň povinnost každého neohrožovat ani nepoškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové přírodní bohatství a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem. Veřejné stráže, složené převážně z dobrovolníků, jsou určeny převážně k dozoru nad ochranou přírody a nad dodržováním zákonů, k tomu jsou vybaveny statutem úřední osoby. Útok na veřejnou stráž při výkonu jejich činnosti tedy bude útokem na úřední osobu, stejně tak překročení jejich pravomocí bude posuzováno jako zneužití pravomoci úřední osoby. Mezi jejich hlavní oprávnění patří zejména pravomoc provádět šetření, požadovat od fyzických osob vysvětlení, ukládat pokuty, omezit osobní svobodu osob jednajících protiprávně. Pokud není veřejná stráž schopna zajistit splnění povinností, které ji ukládá zákon, vlastními silami, je oprávněna požadovat pomoc od Policie České republiky.

Na území české republiky fungují 4 typy veřejných stráží. Jedná se o stráž lesní, rybářskou, mysliveckou a stráž přírody. Nejvíce je diplomová práce zaměřena na úpravu stráže přírody, což je sice institut v rámci veřejných stráží nejmladší, nicméně se jedná o úpravu velmi zajímavou. Stráž přírody je složena ze strážců a zpravodajů a ustanovuje se zejména z řad dobrovolných pracovníků. Mezi hlavní úkoly stráže přírody patří na prvním místě povinnost dohlížet nad dodržováním povinností spojená

s kontrolou dodržování předpisů o ochraně přírody a krajiny. Strážní služba jako taková je zpravidla vykonávána malým počtem strážců, kteří vedle strážní služby zastávají často i další funkci, například jako lesníci. Náplň práce stráže přírody je dále tvořena činnostmi kontrolní, osvětovou, informační a monitorovací.

Institut stráže přírody je dále porovnán s úpravou zahraniční. Jako státy k porovnání jsou vybrány země takzvané Visegrádské čtyřky- Česká republika, Slovensko, Polsko a Maďarsko.